

MİLLÎ MÜCADELEDE MAARİF ORDUSU

ZEKİ SARIHAN

Tarihçi Kitabevi Yayınları: 43
Tarihçi Kitabevi Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakoğlu

Editör : Necip Azakoğlu
Sayfa ve tasarım : Tarkan Togo

Ön Kapak Resmi: İstanbul Erkek Öğretmen Okulu 1918-1919 mezunları
Arka Kapak Resmi: Musavver Maarif Dergisi'nin 28 Temmuz 1920 tarihli 3. sayısının kapağı: "Muallim ve muallimelerin bayramlaşma merasimi"

Birinci baskı: Ekim 2013
Boyutlar: 13.5 x 23 cm
Sayfa sayısı: 658

Baskı ve Cilt:
Kitap Matbaacılık Sanayi ve Ticaret Ltd. Şti.
Davutpaşa Cad. 123 Kat 1
Topkapı / ZEYTİNBURNU - İSTANBUL
+90 (212) 482 99 10
Sertifika no: 16053

ISBN: 978-605-4534-38-8

© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.

Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitavebi.com

Moda Caddesi No: 104/A Moda / KADIKÖY-İSTANBUL
Tel: 0 216 418 68 86
GSM: 0 530 370 74 11
E- posta: info@tarihcikitavebi.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	11
I. MİLLÎ MÜCADELEDE DÖNEMİ'NDE	
MAARİF ORDUSUNUN KAYNAKLARI	17
1. 1918 Öncesine Genel Bir Bakış	17
2. Dönemin Siyasi Atmosferi	23
3. Maarif Ordusundan Beklenen	26
4. "Asrımız Millet Asırındır"	27
5. "Milletimiz Osmanlıdır"	31
6. Sosyalizm Etkisi	33
7. Mustafa Kemal Paşa'nın Öğretmenlerden Bekledikleri	36
8. "Asrı ve millî"	38
MUALLİM ORDUSU	39
9. Muhafazakârların İtirazı	42
10. "Rehberimiz Bilim ve Fen"	46
11. Toplum Kalkınmasında Önder	47
12. Eğitimde Yeni Yönelim:	
Din ve Ahlak Eğitiminin Güçlendirilmesi	48
13. Öğretmen ve Okulları Toplu Denetim	50
14. Giresun'da Hizmet İçin Eğitim	51
15. Millî Ülkü	52
II. MAARİF ORDUSUNUN KUMANDANLARI	57
A) Maarif Nazırları ve Maarif Vekilleri	57
1. İstanbul	57
2. Ankara	61
B) Maarif Ordusunun Kurmayları	64
1. İstanbul'un Maarif Nezareti Kadroları	64
2. Ankara'nın Maarif Kadroları	69
ZİYA GÖKALP	73
III. TÜRKİYE'NİN MAARİF ORDUSU	77
A) İlk ve Ortaöğretim	77
1. 1912'de Maarif Tablosu	77
2. İstanbul'da 50 Bin Kişilik Maarif Ordusu	79
3. Anadolu'daki Maarif Ordusu	83
4. Kışlarına El Konulan Bir Ordu	84
B) Maarif Ordusunun Kalbi Üniversite	86
1. Ülkenin Tek Üniversitesi	86
2. Mütarekede Üniversitenin Kendine Bıçığı Görev	88
3. Üniversitede Tasfiye	89

4. Üniversite Milletini Başında	95
5. Öğrenci Boykotu Sırasında Öğretim Üyelerinin Tutumu	97
6. Üniversitede İşbirlikçiler ve Yurtseverler	101
7. Üniversite Örgütleniyor	104
8. Maarif Ordusunun Kurmayları Geri Dönüyor	105
9. “Osmanlı”, “Türkiye” Oluyor	106
C) Yedek Subaylar Ordusu	107
1. Yaralı ve İşsiz Bir İrfan Ordusu	107
2. Günün En Önemli Konusu Yedek Subaylar	111
3. Yerlerine Başkaları Oturmuş	113
4. Yedek Subaylar Örgütleniyor	116
5. Yedek Subaylar Vatani Savunmaya Hazır	117
IV. ÖĞRETMEN YETİŞTİREN OKULLAR	120
A) Erkek Öğretmen Okulları	120
1. İstanbul Erkek Öğretmen Okulu	120
DARULMUALLİMLİ GENÇLERE	138
2. Ankara Erkek Öğretmen Okulu	151
3. Kastamonu Erkek Öğretmen Okulu	153
4. Konya Erkek Öğretmen Okulu	156
5. Edirne Erkek Öğretmen Okulu	157
6. Samsun Erkek Öğretmen Okulu	158
7. Kırklareli Erkek Öğretmen Okulu	158
8. Silifke Erkek Öğretmen Okulu	159
9. İzmir Erkek Öğretmen Okulu	159
10. Eskişehir Erkek Öğretmen Okulu	159
11. Sinop Erkek Öğretmen Okulu	160
12. İzmit Erkek Öğretmen Okulu	160
13. Çanakkale Erkek Öğretmen Okulu	160
B) Kız Öğretmen Okulları	161
1. İstanbul Kız Öğretmen Okulu	161
2. Ankara Kız Öğretmen Okulu	177
3. Kastamonu Kız Öğretmen Okulu	179
4. Balıkesir Kız Öğretmen Okulu	182
5. Sivas Kız Öğretmen Okulu	182
6. Konya Kız Öğretmen Okulu	183
7. Adana Kız Öğretmen Okulu	183
8. Kayseri Kız Öğretmen Okulu	184
V. ÖĞRETMENLER ÖRGÜTLENİYOR	186
A) Parti ve Siyasal Kuruluşlarda	186
1. Müdafai Hukuk Cemiyetlerinde	186
2. Siyasi Örgütlerde	197
3. Kongrelerde ve Meclislerde	199
4. Diğer Örgütlerde	201
B) Meslek Örgütlerinde	203
1. Muallimler Cemiyeti	204
2. Mekâtibi İptidaiye Muallimleri Cemiyeti	264
3. Darülmuallimin ve Darülmuallimât Mezunları Cemiyeti	271
4. Ankara Muallim ve Muallimler Cemiyeti	283
NAFİ ATUF KANSU	288
5. Türkiye Muallime ve Muallimler Dernekleri Birliği	289

TÜRKİYE MUALLİM VE MUALLİMELERİNE BEYANNAME	300
6. 1921 Maarif Kongresi'nde Öğretmenler	312
7. Anadolu'da Diğer Öğretmen Dernekleri	315
a) Kastamonu Muallimler Cemiyeti	315
b) İzmir Muallimler Cemiyeti	317
c) Bursa Muallimler Cemiyeti	317
d) Kayseri Muallime ve Muallimler Cemiyeti	318
e) Adana Muallimler ve Muallimeler Cemiyeti	319
f) Antalya Muallimler ve Muallimeler Cemiyeti	322
g) Trabzon Muallimler Cemiyeti	323
h) Sivas Muallimler Cemiyeti	324
i) Konya Muallimler Cemiyeti	325
j) Akşehir Muallim ve Muallimeler Cemiyeti	326
k) Bolu Muallim ve Muallimeler Cemiyeti	326
l) Tokat Muallime ve muallimler Cemiyeti	328
m) Artvin Muallimler Cemiyeti	328
n) Çorum Muallimler Cemiyeti	329
o) Mamuretelaaziz Muallimler Cemiyeti	329
p) Samsun Muallim ve Muallimeler Cemiyeti	329
r) Niğde Muallim ve Muallimeler Cemiyeti	330
8. Müderrisler ve Cemiyeti Müderrisin	330
9. Bulgaristan'da Türk Öğretmenler Derneği	338
VI. İRFAN ORDUSU MİLLETİ AYDINLATIYOR	341
A) Maarif Ordusu Miting Kürsülerinde	341
1. Fatih Mitingi'nde	341
2. Üsküdar Mitingi'nde	343
3. Kadıköy Mitingi'nde	344
4. Sultanahmet Mitingi'nde	345
5. Sultanahmet'te İkinci Miting	346
6. Üçüncü Sultanahmet Mitingi'nde	348
7. Edirne Mitingi	350
8. Kastamonu Kadın Mitinginde İki Eğitimci	351
9. Öğretmenlerin Kürsü Konuşmaları İçin Kısa Bir Değerlendirme	352
B) Konferans Kürsülerinde	353
1. Eğitim ve Aydınlanma Aracı Olarak Konferanslar	353
2. Konferansların Anadolu'ya Taşınması	355
3. Muallimler Cemiyeti Halkı Konferanslarla Yetiştirsin	356
4. "Milliyetçilik, Halkçılık, Aydınlık"	357
5. Anadolu Üniversitesinin Temelleri Atılıyor	359
6. Sivas'ta Dersler ve Konferanslar	363
7. Kastamonu'da Konferanslar	364
8. Gezici Konferanslar	365
C) Maarif Ordusu'nun Yazıcılar Tümeni	367
1. Toplumu Etkileme Yarışı	367
2. Siyasi Yazı Yazma Yasağı	368
3. Muallimler Gazete ve Dergi Çıkartıyor	370
a) Meslek Dergileri	370
b) Gazete ve Dergi Çıkaran Öğretmenler	375
c) Yazar Öğretmenler	379

VII. ÖĞRETMEN KAYNAKLARI	
VE ÖĞRETMENLERİN ÖZLÜK HAKLARI	385
1. Öğretmenlerin Askerlik Durumu	385
2. Sınavla Öğretmenlik	388
3. Kıdem mi, İlim mi?	389
4. Bayan Öğretmenler İçin Seçme ve Seçilme Hakkı	389
5. Ehliyetname Sınavının Getirdiği Tartışmalar	391
6. Subaylar Öğretmen Olabilir mi?	394
7. Ankara'nın Zorunlu Öğretmenlik Tasarısı	396
8. Anadolu'nun Öğretmen Sıkıntısı	400
9. İktisadi Dayanışma	402
10. Öğretmenlerin Ödüllendirilmesi	402
VIII. MAARİF ORDUSUNUN SEFALETİ	411
A) Sağlıksız Bir Eğitim Ortamı	411
1. Hastalık, Soğuk, Binasızlık	411
2. Her Zorluğa Rağmen Savaşçı Bir Ruh	414
3. Sağlıklı Bir Eğitim Yapılamıyor	415
B) İrfan Ordusu Sürünüyor	419
1. Savaş bitti, Devlet Maaşları Ödeyemiyor	420
2. Buğday Zammı	422
3. Ekmek Zammı Öğretmenlere Nasıl Verilecek?	425
4. Öğretmenden 10 kuruşluk Yemek Esirgeniyor	426
5. "Yatılıları Evlere Gönderin!"	428
6. Yeni Bir Maaş Rejimi	429
7. Hayat Pahalılığı 8 yılda Yüzde 935	432
8. Bir Öğretmenin Eline Ne Kadar Para Geçiyordu?	432
9. Arsa Satışından Elde Edilecek Gelirle	435
10. Fazla memur Zorunlu İzne Çıkarılıyor	436
11. "Endişeye Mahal Yok!"	440
C) Zavallı İlkokul Öğretmenleri	442
1. Öğretmenler Çocuk Gibi Avutuluyor	442
2. Öğretmenlerin Hayal Kırıklığı	447
3. Çözüm: Öğretmenleri ve Maaşları Azaltmak!	449
4. Kurtarılacak Bir Vatan Davası İle Uğraşırken...	
İstanbul Tahsisiz mi Kalacak	450
5. Bir Suçlu Gibi...	453
6. "Eğitim Paralı Olacak!"	456
7. "En Hayatî Mesele Muallimler Meselesi	457
8. Bir Eğitimcinin İntiharı	458
9. Muallim Şevket Bey Olayında Mesleki Dayanışma	458
10. Yatacak Yeri Bile Yok!	460
BUGÜNKÜ İLKOKULLARIMIZ	463
11. Ali Rıza Paşa: "Konuyu Meclis Ele Almalıdır"	465
12. İlkokullar Parasızlıktan Kapanacak mı?	468
13. Konu Mebuslar Meclisinde	470
IX. MAARİF ORDUSU İŞ BIRAKIYOR	474
1. Rum Öğretmenler Grevde	475
2. Türkiye Öğretmenlerinin İlk Grevi	476
MUALLİMLERİN GREVİ	485
3. Öğretmenlerin Bildirisi: "Aldığımız Güvence Üzerine"	489

4. Öğretmenler Vatanseverliklerini Gösterdiler	490
5. Bundan Daha Kötüsü Düşünülemez	494
6. Bir Öğrenci Grevi	493
7. Sultani Öğretmenleri Grevde	494
X. ÇÖZÜMSÜZLÜĞÜN GİRDABINDA ÇIRPINIŞ	498
1. Sefaletle Birlikte Direnç Sürüyor	498
2. Çözüm Okulların Kapatılması!	500
3. Sevr Anlaşması'nın Yarattığı Belirsizlik	502
4. İstanbul'da Toplu İkinci İş Brakma	503
5. Başka Bir Çözüm: Özelleştirme ve Paralı Eğitim	504
6. Okullar Açıldı ve Kapandı	511
7. "Bu Defalık Affediyoruz!"	512
8. Nihayet Bir Ay Gecikmeyle	516
9. Vakıf Arazileri Satılarak	517
10. Müslüman Halk Yardım Ederse	519
11. Okullar İçin Yardım Dernekleri	520
12. En Sık Kullanılan Resmî Yalan: Maaşlar Yakında Ödenecek	525
13. İstanbul'da Üçüncü Grev	526
14. Dört Buçuk Aydır Maaş Alamadan!	527
15. İlköğretim Süresini Aşağı Çekme	530
16. Pazarlık Usulüyle Müdür ve Öğretmen!	532
17. İş Arayan Öğretmenler	533
18. Bütçede Tasarruf İçin	534
19. İstanbul Hükümetinin Eğitim ve Öğretmen Politikasına Bir Eleştirisi	535
XI. ANADOLU'DA ÖĞRETMENLERİN SORUNLARI	535
1. Bütçe yetersizliği	538
2. TBMM'de Öğretmenlerle İlgili Tartışmalar MUALLİMLERİN MAAŞLARI MUALLİM BUHRANI	539 556 557
3. Teori Gerçeklere Uymuyor	561
4. Zile Öğretmenlerin Feryadı	563
5. Maaşlar İndiriliyor!	565
6. Kastamonu'da Eğitim Işığı Sönecek	567
7. Öğretmenin Maaşını Veren Köy Ağası	571
XII. MUALLİMLER ORDUSU CEPHEDE	572
1. Ders Verenler, Cepheye Savaşanlar	572
2. Çukurova Cephesi'nde	573
3. Ege Bölgesi'nde Savaşan Öğretmenler	578
4. Trakya'da Savaşçı Bir Öğretmen: Ferit Oğuz Bayır	579
5. Zeki Bey'in Katli	580
XIII. İŞGAL ALTINDAKİ YERLERDE MAARİFCİLER	582
1. Bin Bir Zorlukla	582
2. İşgal Altındaki İzmir'de Eğitim	584
3. İşgal Altındaki Bursa'da Öğretmenler	587
4. Yunan Hizmetine Girenler	590
5. Edirne İşgal Altında İken	592

6. Çukurova'da	594
7. Kıbrıs Türk Öğretmenlerinin Dayanışma Hareketi	594
8. Afganistan'a Gönderilen Öğretmenler	596
XIV. MAARİF ORDUSU TEK KUMANDA ALTINDA BİRLEŞİYOR	598
1. İstanbul Maarif Ordusu'nun Sevinci	598
2. İzmir'de Kurtuluş Sevinci ve Yeni Düzenleme	599
3. İki Ordu Buluşuyor	600
4. "Kalbimiz Birlikte Atıyor"	601
5. Bursa ve Ankara'da Görkemli Buluşmalar	603
6. İlkokul Öğretmenlerinin Bursa Gezisi	606
7. Ankara'ya Gitme Girişimi	612
8. Kadın Öğretmenler Nasıl Giyinmeli	613
9. Eğitim Yetkisi Ankara'nın Eline Geçiyor	615
10. Ferit Oğuz Bayır'ın Bir Saptaması	616
XV. GENEL SONUÇLAR VE DÜŞÜNCELER	618
XVI. KAYNAKLAR	623
XVII. BELGELER	631
DİZİN	636

ÖNSÖZ

Bana zaman zaman tarih araştırmalarında neden Kurtuluş Savaşı'nda yoğunlaştığım sorulmuştur. Bunun nedeni, insanlığın büyük ilerlemesinde ve özgürleşmesinde Türkiye halkının katkısını ortaya koyma çabasıdır. Herkesin bildiği gibi, geçmişi olmayanın geleceği de olamaz. Geçmiş, geleceğe yol göstermektedir.

Yaklaşık 200 yıl önce başlayan Türkiye'nin yenileşme hareketi içinde Kurtuluş Savaşı'nın özel bir önemi vardır. Kurtuluş Savaşı'yla Türkiye, hem millî bir devlet hem ağdaş bir ülke olmanın çok özel bir aşamasını yaşamıştır. 1918-1922 yılları arasında yarı sömürge bir imparatorluk kalıntısı tarihe karışarak onun yerine siyasi olarak tam bağımsız yeni bir devlet kurulmuştur.

Kurtuluş Savaşı, toplumumuzun o zamana kadar yaşamadığı gönüllü bir seferberlik ile kazanılmıştır. Bu büyük kalkışmada toplumun çeşitli kesimlerinin yeri nedir? Askerler, köylüler, işçiler, din adamları, kadınlar, gençler gibi öğretmenlerin de bu savaşın çeşitli alanlarında, daha çok da siyasi ve kültürel örgütlenmesinde gönüllü olarak görev aldıkları açık bir gerçektir.

Öğretmenler, Kurtuluş Savaşı'na hangi oranda, ne gibi araçlarla katılmışlar, bu savaşta gerek mücadelenin başarıya ulaşması, gerek kendi zl hakları için nasıl örgütlenmişlerdir? rgtlenme ve mücadele bilinçlerini hangi tarihsel süreçten almışlardır? Hangi düşünsel ve politik akımlardan etkilenmişlerdir? Araştırmamız bu soruların yanıtlarını bulmaya çalışmaktadır.

Konunun Sınırlılığı

Çalışma Mondros Ateşkes Anlaşması'nın imzalandığı 30 Ekim 1918 ile Lozan görüşmelerinin başladığı 20 Kasım 1922 tarihleri arasında geçen yaklaşık 4 yıllık bir süre ile sınırlıdır.

Öğretmenlerin işi eğitimidir. Bu nedenle öğretmen konusunu ele alan bir çalışmada eğitimi dışarıda bırakmak mümkün değildir. Ancak hemen belirtelim ki bu çalışmanın konusu “*Kurtuluş Savaşı'nda eğitim*” değildir. Kurtuluş Savaşı'nda eğitim, başlı başına ele alınabilecek bir konudur. Bu çalışmanın çerçevesi içinde eğitim söz konusu olmuşsa bu, öğretmenlere devletin ve toplumun verdiği eğitim görevinin niteliği ve öğretmenlerin eğitim konusundaki istekleri nedeniyledir.

3 Mart 1924 tarihli Tevhidi Tedrisat Kanunu'nun çıkışına kadar Türkiye'de bir hayli medrese bulunuyordu ve buralarda ders verenler de öğretmenlerdi. Kurtuluş Savaşı'ndaki tutumları bakımından bunları öğretmenlerden ayırmak hatalı olur. Müderrislerin çoğu da muallimler ve muallimler gibi Kurtuluş Savaşı'nda destekleyici bir görev üstlenmişlerdir. Bu bakımdan kitapta bunlarla ilgili bulgulara da yer verilmiş, bir alt başlıkta müderrisler konusu da ele alınmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nda Türkiye'nin tek üniversitesi olan İstanbul'daki Darülfünun ve ona bağlı olmayan bazı yüksek okullarda görev yapan kadroların Kurtuluş Savaşı'ndaki tutumları da bu çalışmanın kısmen konusu içindedir. Ancak Türkiye'nin yüksek öğretim kurumlarında çalışanların Kurtuluş Savaşı'ndaki durumları ve tutumları, başlı başına bir araştırma konusu olmalıdır. Bu kitapta daha çok ilk ve ortaöğretimde görev yapan öğretmenlerin durumları üzerinde durulmuştur.

Kitabın adının “*Muallimler Ordusu*” değil, “*Maarif Ordusu*” olmasının nedeni, eğitim mücadelesinin yalnız öğretmenlerle değil, üniversite hocaları, hatta öğrencileri de içine alan daha geniş bir “*bilgi yayıncıları*” tarafından verildiğine olan inançtır. Kuşkusuz ki öğretmenler bunun en kalabalık grubunu oluşturmaktaydılar. “*Maarif Ordusu*” kavramının kullanılmasının bir nedeni de, bu kavramın hem o dönemde pek sık kullanılmış olması, hem de yüklediği anlamın kapsamıdır.

Savaş ordularla kazanılır. Gerek kamuoyunun, gerek öğretmenlerin bu meslek topluluğuna “*ordu*” yakıştırması yapmalarının nedeni, onların cehalete karşı bir savaş içinde olduklarını kabul etmeleridir. Bu “*ordu*”nun hedefi, yüzyıllardır Türk toplumunun ayağına bir pranga gibi geçtiği düşünülen cehaletten, gerilikten kurtulmak, çağdaş bilim ve tekniği toplumun kılavuzu kılmaktır. Bununla birlikte “*Maarif Ordusu*”nun millî ülkülerle donanmış olduğu, cephelede savaşan silahlı

ordu ile aynı amaçları paylaştığı görülmektedir. Vatanın kurtuluşu gibi ortak bir amaç taşımış olmakla birlikte doğal olarak bu orduyu etkileyen siyasi akımlar vardır. Çalışmada bunlara da değinilmiştir.

Kaynaklar Hakkında

Kurtuluş Savaşı'nda öğretmenleri konu alan makaleler ve kitaplar vardır. Türk eğitim tarihi ile ilgili çalışmalar, Kurtuluş Savaşı yıllarını daha çok *"İkinci Meşrutiyet Dönemi"* içinde ele almaktadırlar. Bunun nedeni, *"Mütareke Dönemi"*ndeki ve *"Kurtuluş Savaşı Dönemi"* olarak adlandırılan 1918-1922 yıllarındaki eğitim düzeninin ve kadrolarının hemen hemen aynı oluşudur. Bununla birlikte Kurtuluş Savaşı yılları Türkiye tarihinde bıraktığı iz ve toplumun yaşadığı büyük siyasi sıçrama açısından ayrı olarak ele alınmayı hak etmektedir.

Türkiye'de öğretmen örgütlerinin tarihini yazanlar, Kurtuluş Savaşı Dönemi öğretmenlerinin örgütleri üzerinde de durmuşlardır. Örgütlenme girişimleri daha önceki dönemde başlamış ve eğitim işiyle uğraşanlar çeşitli örgütler kurmuşlarsa da gerek İstanbul'daki, gerek Anadolu'daki öğretmen örgütleri ilk kez bu dönemde *"Muallim Cemiyeti"* kavramını açıkça kullanmışlar ve bu alanda bir hayli deneyim bırakmışlardır. Kurtuluş Savaşı Dönemi'nin öğretmen örgütleri ilk kez bu çalışmada etraflı olarak yer almaktadır. Bu sonucu veren, dönemin gazete koleksiyonlarını incelemiş olmamızdır. Elinizdeki çalışmada, alanında yazılan hemen bütün kitap ve makalelerden yararlanılmış olmakla birlikte asıl kaynak gurubu gazetelerdir.

1973'ten başlayarak 1996'ya kadar süren 23 yıl boyunca *"Kurtuluş Savaşı Günlüğü"*nü hazırlarken, bu savaşın çeşitli yönlerini de yazmayı düşündüğümünden, diğer bazı kavramlar gibi öğretmenlerle ilgili haber ve yorumların geçtiği kaynakları da not etmiş, hatta bunlardan bazılarının kopyasını almışım. Bunlardan pek azını Öğretmen Dünyası dergisinin çeşitli sayılarında *"Eğitim ve Örgütlenme Tarihimizden"* genel başlığı altında yayımladım. Fakat Kurtuluş Savaşı öğretmenlerini yazarken birçok gazete ve dergiyi yeniden taramak gerekli oldu.

Milli Kütüphane, TBMM Kütüphanesi, İstanbul'da Belediye Kütüphanesi (sonraki adıyla Atatürk Kitaplığı) ve Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'ndeki yayınların asıllarıyla birlikte Beyazıt Devlet Kitaplığı'na devredilen Hakkı Tarık Us Kütüphanesi'nin internette yayımlanan Süreli Yayınlar Koleksiyonu bu çalışmanın dayandığı en önemli kaynaklardır.

Ne yazık ki, o dönemde faaliyet göstermiş öğretmen örgütlerinin arşivleri ortada yoktur. Bunlar hakkındaki bilgileri de ancak gazete yayın-

larından öğrenebiliyoruz. İstanbul hükümetlerinin karar defterlerinde ve Maarif Nezaretinin arşivlerinde konu ile ilgili basına yansımamış bazı bilgiler bulunabilir. Maarif Vekâletinin arşivi ise ortada yoktur...

Dil ve Anlatım

Yeni harflerin yürürlüğe girdiği 1929'dan önce yayımlanmış metinleri inceleyip bunları tam metin olarak veya özetleyerek sunmak isteyen araştırmacılar için çeşitli sorunlar vardır. Öncelikle bunları doğru okumak, eski yazıyla yetişmeyenler için ömür törpüsüdür. Bu metinleri günümüz okuru için anlaşılır kılmak için uygulanacak ölçü de sorundur. Bu çalışmada konunun günümüz okuru tarafından anlaşılması esas alınmıştır. Bugün kullanılmayan ve anlaşılmama ihtimali bulunan bazı sözcüklerin özgün biçimini koruma zorunluluğu doğmuşsa, bugünkü karşılığı ayrıç içinde verilmiştir. Bu konuda kullanılan kaynak Ferit Devellioğlu'nun Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat'idir.

Kurum adları genellikle korunmakla birlikte yazılması ve söylenmesi sorunlu ve günümüzde karşılıkları bulunan bazı adlar, bugünkü dille ifade edilmiştir. "*Makâtibi İptidaiye*" yerine "*ilkokullar*", "*mekâtibi taliye*" yerine "*orta dereceli okullar*", "*mekâtibi âliye*" yerine "*yüksek okullar*" ifadeleri tercih edilmiştir. Gene "*Darümuallimin*" yerine "*Erkek Öğretmen Okulu*", "*Darümuallimât*" yerine "*Kız Öğretmen Okulu*" denilmiştir. Hele 1913 tarihli "*Tedrisatı İptidaiye Kanunu Muvakkati*" gibi bir kanun adı yerine "*Geçici İlköğretim Yasası*" veya kısaca "*İlköğretim Yasası*", okul adlarındaki "*İnas*" gibi artık çoğu insanın anlamadığı sözcük yerine "*kız*" sözcüğünün kullanılmasında bir sakınca görülmemiştir. Eğitim işlerinden sorumlu bakanlığın İstanbul'daki adı "*Maarif Nezareti*", Ankara'daki adı ise "*Maarif Vekâleti*"dir. Her ikisinin de günümüzdeki karşılığı "Eğitim Bakanlığı" olan bu kuruluşların birbirine karışmaması için bunların özgün adları kullanılmıştır.

Klasik Osmanlı eğitim düzeninde öğrencilere ders veren kişilere "*hoca*", bunların medreselerde ders verenlerine ise "*müderris*" denilmekteydi. 1848'de ortaokullara öğretmen yetiştiren kurum açıldıktan sonra buradan yetişenlere "*muallim*" denilmeye başlandı. Üniversitede ise bölümler için zaman zaman "*medrese*", zaman zaman da "*fakülte*" denildiği görülmektedir. Buralarda ders verenlere de medreselerde ders verenlere dendiği gibi "*müderris*" denilmeye devam edildi. Kız öğretmen okulunun açılmasından sonra buradan yetişenlere "*Muallime*" denildi. Kurtuluş Savaşı yıllarında kadın ve erkek öğretmenler arasında bu adlandırmalar devam ediyordu. Bu nedenle öğretmen dernekleri-

nin çoğunun adında “*Muallime ve Muallim*” sözcükleri birlikte kullanılmıştır. O dönem için ikisini yalnızca “*öğretmen*” olarak nitelemek mümkündür. Bu nedenle özel bir vurgu yapılmak amacı taşııyorsa bunlar “*öğretmen*” olarak ifade edilmiştir.

Dipnotlarda gazete ve dergilerin tarihi verilirken o dönemde günümüzdeki ay adlarından farklı olan *Teşrinievvel*, *Teşrinisani*, *Kânunuevvel* ve *Kânunusani* adları yazılmış fakat önlerinde ayraç içinde bugünkü karşılıkları da belirtilmiştir. Yıl olarak o dönemde yayın organlarında Rumi, Arabi, Miladi, Hicri takvimlerin ya hepsi, ya da daha çok Rumi ve Miladi takvimlerin ikisi bir arada kullanılıyordu. Örneğin 1335 ile 1919 birlikte yazılıyordu. Bu çalışmada yalnızca Miladi takvim kullanılmıştır. Yayın organlarının sayısını belirtmek için de *Adet*, *Nomero*, *Sayı* gibi sözcükler kullanılıyordu. Bütün sayı numaraları için “*No.*” Kısaltması kullanılmayı tercih ettik.

Bu çalışmada umuyorum ki okuyucu, Türkiye’de şimdiye kadar bilinmeyen veya az bilinen öğretmenlerin o zamanki konumları, geçim durumları, örgütlenmeleri, düşünsel eğilimleri, millî savaşa katkıları ve benzeri konularda bilinmeyen pek çok bilgiyle karşılaşacaktır.

Teşekkürler

Metni baştan sona inceleyerek yol göstericilikte bulunan, eğitimimizin iki duayeni Sayın Cavit Binbaşıoğlu ve Sayın Niyazi Altunya’ya, onu her zamanki titizliğiyle yazım ve ifade yanlışlarından mümkün olduğu kadar arındıran sevgili kardeşim Edebiyat Öğretmeni Ayhan Sarıhan’a çok şey borçluyum. Ciddi bir editörlük çalışması yapan ve kitabın okuyucuya ulaşmasını sağlayan Tarihçi Kitabevine de teşekkür ederim.

Ankara, Ocak 2013

DİZİN

A. Ahmet Tütenk, 191, 578
A. Cevat, 371
A. Memduh, 377
ABD Cumhurbaşkanı, 223
Abdi Bey, 219, 234
Abdülaziz Vecdi Efendi, 200
Abdülfevzi Tefik Bey, 68
Abdulgafur Efendi, 565
Abdülhak Hamit, 142
Abdulhalim Hadi, 378
Abdullah Edip, 196
Abdullah Hasip Efendi, 199
Abdullah Kemal, 602
Abdüllatif, 371
Abdürrahim Dursun Bey, 200
Abdurrahman Efendi, 332
Abdurrahman Şeref Bey, 59, 60, 488, 610
Abit, 121
Acem, 98
Açıksöz gazetesi, 28, 43, 110, 122, 153, 179, 180, 268, 315, 316, 380, 381, 386, 399, 407, 513, 567
Açıksözcü Hüsnü, 190, 316, 365, 381, 382, 394, 626
Adana, 155, 161, 184, 197, 320, 321, 322, 559, 576, 578, 582, 594, 624, 625, 626, 632
Adana gazetesi, 194, 378
Adana Kız Öğretmen Okulu, 6, 183
Adana Muallimler Cemiyeti, 52, 374
Adana Muallimler ve Muallimeler Cemiyeti, 7, 319
Adapazarı, 217, 481
Adil, 100, 195, 257, 372, 380, 403, 413
Adil Bey, 29, 64, 65, 88, 93, 96, 111, 113, 245, 249, 250, 251, 252, 254, 256, 591, 600, 604, 606, 607, 610
Adliye Tevkifhanesi, 192
Adnan Bey, 276, 277
Afet, 168
Afganistan, 10, 596, 597
Ağâh Efendi, 378
Ağaoğlu Ahmet, 91, 105, 106, 202, 359, 362, 366
Ahali Evi, 356

A

Ahali gazetesi, 378
Ahmet Asım, 209, 219, 222
Ahmet Cevdet, 281, 356, 372
Ahmet Edip Bey, 69, 161
Ahmet Efendi, 28, 571
Ahmet Emin Efendi, 585
Ahmet Erduran (Uğuralp), 588
Ahmet Fehim Efendi, 214
Ahmet Halit Yaşaroğlu, 72, 204, 376, 380
Ahmet Hulusi Efendi, 71
Ahmet Kemal (Akünal), 344
Ahmet Muhtar (Aykut), 318
Ahmet Naim, 100
Ahmet Nuri Efendi, 200
Ahmet Refik Bey, 354
Ahmet Rıfki Bey, 105
Ahmet Saki, 24
Ahmet Tefik Bey, 291, 297, 534
Ahmet Turgut, 153
Aka Gündüz, 591, 604
Akçakoca Numune Mektebi, 434
Akhisar, 375
Akil Bey, 276
Akil Muhtar Bey, 94, 96, 100
Akşam gazetesi, 77, 80, 88, 100, 110, 134, 252, 388, 395, 408, 490, 491, 503, 513, 520, 521, 530, 555
Aksaray, 162, 506
Aksaray Fukaraperver Cemiyeti, 506
Akşehir, 54, 318, 325, 335
Akşehir Muallim ve Muallimeler Cemiyeti, 7, 326
Akşemsettin Numune Mektebi, 209
Aksu, 588, 590
Alâeddin Bey, 127, 144
Alaşehir Kongresi, 196
Alata, 574
Albayrak gazetesi, 187, 188
Alemdar, 33, 80, 97, 219, 227, 273, 274, 331, 332, 333, 350, 476, 480, 500, 623
Ali Azmi, 184
Ali Cenani Bey, 470
Âli Dersler, 42, 289, 357, 358, 359, 360, 361, 362, 363, 630
Âli Dersler Encümeni, 359

- Ali Efendi, 335
 Ali Ekrem (Bolayır), 145
 Ali Haydar Taner, 72
 Ali Kemal Bey, 31, 58, 59, 60, 65, 66, 67, 75, 90, 91, 92, 99, 100, 103, 105, 107, 134, 216, 446
 Ali Kemali Bey, 188, 189
 Ali Namık, 578
 Ali Nazmi Bey, 161, 171
 Ali Nihat Bey, 278
 Ali Paşa Camii, 244
 Ali Paşa Hanı, 243
 Ali Reşat Bey, 64, 65, 66, 68, 90, 93, 130, 354, 454, 503, 520, 530
 Ali Rıza Paşa, 8, 60, 93, 334, 465, 493
 Ali Rıza Paşa Hükümeti, 34, 59, 67, 333, 349, 462, 478
 Ali Sabri, 372
 Ali Sedat, 607, 609
 Ali Şevki Efendi, 206
 Ali Sırrı, 576
 Ali Süavi, 18
 Alican Efendi, 50
 Alime Hanım, 594
 Alman, 25, 26, 28, 88, 105, 107, 118, 121, 137, 187, 302, 309, 420, 549
 Alman Hastanesi, 577
 Almanya, 24, 29, 33, 57, 72, 73, 118, 122, 197, 279, 292, 301, 302, 308, 311, 356, 475
 Alsas Loren, 224
 Altun Yaprak, 328
 Amasya Mutasarrıflığı, 581
 Amerikalı, 142, 162
 Anadolu, 5, 8, 13, 23, 24, 28, 30, 31, 34, 35, 36, 38, 42, 44, 53, 56, 61, 66, 67, 69, 73, 77, 83, 86, 93, 98, 99, 105, 107, 122, 131, 132, 138, 143, 145, 148, 149, 154, 157, 159, 162, 173, 176, 179, 191, 193, 195, 197, 199, 203, 204, 210, 230, 232, 240, 242, 243, 246, 250, 257, 258, 259, 261, 267, 268, 284, 291, 313, 314, 315, 318, 323, 330, 331, 334, 335, 338, 340, 342, 347, 348, 349, 350, 352, 353, 355, 357, 365, 366, 368, 377, 381, 382, 387, 390, 394, 397, 398, 400, 408, 415, 423, 432, 434, 436, 437, 438, 451, 463, 472, 493, 497, 502, 517, 533, 536, 538, 539, 541, 542, 543, 545, 547, 549, 551, 553, 555, 557, 558, 559, 561, 563, 565, 567, 569, 571, 572, 580, 595, 597, 600, 602, 608, 609, 611, 612, 613, 614, 615, 616, 617, 619, 620, 621, 624, 625, 626, 628
 Anadolu Duygusu, 147, 160, 623
 Anadolu gazetesi, 599
 Anadolu Kadınları Müdafaa Vatan Cemiyeti, 182, 183, 202
 Anadolu Terbiye Mecmuası, 54, 360, 361, 362, 363, 371, 380, 598, 631
 Anadolu Üniversitesi, 7, 359, 362, 367
 Anatole France, 34
 Ankara, 5, 8, 10, 14, 15, 19, 23, 30, 32, 34, 35, 37, 39, 46, 48, 54, 55, 59, 61, 62, 63, 69, 70, 71, 72, 85, 87, 93, 96, 97, 102, 103, 105, 106, 109, 110, 149, 153, 155, 157, 160, 161, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 187, 188, 191, 193, 195, 196, 197, 198, 199, 201, 203, 204, 217, 240, 241, 242, 243, 250, 255, 256, 258, 259, 260, 261, 263, 264, 265, 268, 270, 285, 288, 290293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 304, 306, 307, 310, 311, 312, 313, 314, 315, 317, 318, 319, 324, 326, 328, 329, 330, 332, 333, 334, 336, 338, 340, 341, 349, 351, 355, 356, 358, 360, 364, 365, 366, 367, 370, 371, 375, 376, 380, 381, 382, 387, 396, 400, 401, 402, 407, 409, 423, 432, 434, 441, 473, 474, 493, 494, 502, 517, 536, 537, 538, 539, 542, 544, 547, 549, 550, 551, 552, 555, 556, 562, 564, 565, 566, 567, 568, 569, 572, 573, 576, 577, 578, 579, 582, 584, 585, 586, 587, 589, 591, 598, 600, 601, 602, 603, 604, 605, 612, 614, 616, 617, 619, 620, 623, 624, 625, 626, 627, 628, 629, 630
 Ankara Erkek Öğretmen Okulu, 6, 151, 152, 286, 359, 361, 540
 Ankara Hükümeti, 33, 47, 56, 75, 83, 86, 122, 152, 158, 194, 284, 365, 380, 394, 398, 405, 436, 565, 580, 590, 596, 597, 615, 621
 Ankara İdadisi, 20
 Ankara Lisesi, 283, 289
 Ankara Maarif Müdürlüğü, 36
 Ankara Muallimler Birliği, 255, 269
 Ankara Öğretmen Okulu, 316, 541
 Ankara Sultanisi, 36, 291, 292, 357, 546, 596
 Antalya Muallime ve Muallimler Cemiyeti, 322
 Antep, 196, 201, 545, 577, 624
 Anzavur, 160, 196, 197, 335, 432, 627

Arabistan, 173
Araç, 399
Aralof, 157
Arapça, 336, 374, 407, 590
Ardahan, 372, 390, 625
Arif Hikmet Paşa, 60, 529
Arif Şükrü, 191
Arnavutköy Amerikan Kız Koleji, 145
Arnavutlar, 347
Artin, 577
Artvin, 7, 328, 372, 390, 625, 635
Artvin Muallimler Cemiyeti, 7, 328
Asaf, 100, 319
Asaf Paşa, 100
Ashabikehf, 575
Aşıyan İdadisi, 271
Asiye (Ülker), 182
Asım Bey, 203, 206, 209
Asım Bezirci, 20, 27
Asım Hoca, 594
Asım Us, 335, 336
Askerî Baytar Mektebi, 81, 197
Askerî Tıbbiye, 84
Aslan Bey, 577
Aslanköy, 575

Baf, 595
Bağdat, 77
Bağlar Savaşı, 575
Bahçecik köyü, 194
Bahri, 384, 470
Bahriye Mektebi, 81, 125
Bakırköy, 84, 276
Bakü, 138, 140, 187, 194, 198, 624
Balıkesir, 62, 68, 72, 200, 203, 375, 376,
381, 540, 552, 553, 586, 587, 629
Balıkesir Kız Öğretmen Okulu, 6, 182
Balkan Savaşı, 74, 205, 461
Barış Konferansı, 25, 331, 349
Barsamyan, 98, 100, 102, 105, 106
Bartın, 202
Başköy, 399
Başnalar Savaşı, 575
Batı, 17, 18, 23, 26, 35, 40, 42, 45, 56,
85, 158, 184, 230, 240, 280, 302, 348,
360, 381, 475, 502, 508, 580, 589, 614
Batı Anadolu, 23, 230, 348, 360, 502,
542
Batı Cephesi, 72, 105, 598
Batı Türklüğü, 30, 300, 301
Bedrettin, 121
Bedri Bey, 278

Aslanlı, 574
Asri Gençler Cemiyeti, 373
Asri Mektep, 228, 237, 534
Atatürk, 21, 23, 46, 97, 183, 199, 203,
242, 313, 332, 333, 358, 359, 360, 382,
539, 626, 627, 628, 629, 630
Atatürk Kitaplığı, 13
Ateşkes, 12, 58, 88, 110, 111, 149, 161,
203, 502, 600
Atife Hanım, 245
Avni Efendi, 147
Avram Galanti, 91, 100
Avrupa, 20, 23, 24, 45, 52, 93, 105, 122,
181, 189, 208, 212, 226, 279, 343, 345,
346, 347, 348, 349, 350, 352, 377, 417,
458, 585, 602, 620
Avusturya, 25
Ayasofya, 192
Aydın, 28, 200, 211, 224, 317, 348, 494,
539, 540, 578, 585, 586
Aydınlık dergisi, 198
Aynzade Hasan Tahsin Bey, 245
Aşşekadın Kışlası, 158
Aziz Bey, 192
Azmi Millî ve Kuvayı Millîye, 196

B

Bedri Kemal, 261
Bedriye Hanım, 276, 277
Behçet Gürer, 100
Bekir Onat, 576
Bekir Sami, 470, 601, 602
Bergama, 375
Berlin, 118
Beşiktaş, 151, 274, 346, 421
Beşiktaş Barbaros Numune Mektebi, 205
Besim Atalay, 298
Besim Bey, 237, 245, 249, 254
Besim Ömer Paşa, 93, 96, 99, 100, 102,
103, 104, 600
Besime, 178
Beyazıt, 13, 209, 227, 266, 268, 274,
346, 599
Beyazıt Numune Mektebi, 206, 233,
406, 514
Beyoğlu, 151, 449, 481, 534
Bezmi Âlem Sultanisi, 127, 167, 273,
276
Bezmi Nusret Kaygusuz, 196, 587
Biga, 160, 196, 197, 432, 627
Biga Ayaklanması, 160, 196, 197, 432,
627
Biga Terakki Mektebi, 288

- Bilgi Yurdu, 161
 1917 Sovyet Devrimi, 24
 1908 Devrimi, 22, 26
 1921 Maarif Kongresi, 7, 37, 47, 70,
 312, 314, 357, 562, 628
 Birinci Cihan Harbi, 158
 Birinci Dünya Savaşı, 22, 24, 26, 30, 57,
 74, 87, 108, 109, 111, 119, 120, 122,
 125, 128, 188, 197, 203, 216, 352, 376,
 377, 385, 441, 456, 471, 574, 576, 618,
 619, 621
 Birinci Grup, 188, 201
 Birinci Kolordu, 616
 Birlik Beyannamesi, 310
 Boğaziçi, 205, 510, 514, 524
 Bolşevik, 24, 188, 194, 352, 587, 620
 Bolşevizm, 35, 36, 187, 311, 333
 Bolu, 35, 149, 193, 268, 314, 318, 320,
 328, 369, 386, 433, 572, 623
 Bolu Maarif Müdürlüğü, 381
 Bolu Muallim ve Muallimeler Cemiyeti,
 7, 326
 Boşnaklar, 347
 Bozkurt Müfrezesi, 574
 Bremond, 582, 594
 Buhara, 338
 Bulgar, 29, 124, 302, 308, 309, 529, 580
 Bulgaristan, 7, 29, 73, 124, 301, 338,
 339, 340, 529, 579, 580, 625, 629, 633
 Burdur, 200, 203, 357, 397, 539
 Burgaz Limanı, 579
 Burhan, 121
 Bursa, 9, 10, 21, 22, 46, 55, 154, 155,
 161, 177, 182, 191, 192, 203, 204, 217,
 218, 223, 243, 258, 269, 287, 288, 291,
 292, 297, 304, 316, 318, 331, 332, 335,
 376, 403, 423, 494, 554, 584, 586, 587,
 588, 589, 590, 591, 597, 603, 604, 605,
 606, 607, 609, 610, 612, 614, 616, 626
 Bursa Kız Sanayi Mektebi, 611
 Bursa Mecmuası, 312, 313, 377, 623
 Bursa Muallimler Cemiyeti, 7, 317
 Bursalı Tahir, 202
 Büyük Fransız İhtilali, 21
 Büyük Millet Meclisi, 33, 38, 61, 106,
 150, 201, 257, 268, 269, 270, 307, 311,
 336, 357, 547, 559
 Büyük Taarruz, 45, 54, 103, 149, 244,
 329
 Büyük Zafer, 63, 70, 105, 107, 149, 202,
 256, 258, 268, 269, 283, 330, 336, 372,
 434, 559, 613, 617, 621

C - Ç

- Caddei Kebir, 534
 Cağaloğlu, 271, 531, 534
 Celal Sahir Bey, 355
 Celalettin Arif Bey, 91
 Celalettin Sait, 374
 Celile Hanım, 267
 Cem Sultan Mektebi, 611
 Cemal Gültekin, 374
 Cemil Macit, 100
 Cemil Münir, 360
 Cemil Sena Bey, 71
 Cemil Süleyman, 116
 Cemiyeti İlmiyei Osmaniye, 86
 Cemiyeti Muallimin, 203, 220
 Cemiyeti Müderrisin, 330
 Cemiyeti Tedrisiyei İslamiye, 334
 Cemiyetler Kanunu, 311
 Cenap Muhittin, 374
 Cenap Şahabettin, 94, 98, 100
 Cevat Dursunoğlu, 108, 109, 186, 187,
 188, 198
 Cevdet Şefik, 66
 Cibali Kız Sultanisi, 415
 Cudi Efendi, 235
 Cumhuriyet, 19, 20, 21, 70, 73, 75, 85,
 87, 289, 330, 353, 379, 381, 617, 619,
 627
 Cumhuriyet Dönemi, 23, 63, 71, 72,
 176, 242, 373, 407, 620, 626, 630
 Çal, 55, 288
 Çanakkale Erkek Öğretmen Okulu, 6,
 160
 Çanakkale Savaşı, 157, 226, 576
 Canik, 152, 201, 291, 543, 584
 Çankaya, 338
 Çankırı, 380, 381, 541
 Çapa, 128, 134, 169
 Çapa Kız Öğretmen Okulu, 23, 163, 630
 Çarlık, 41
 Çatalca, 79
 Çengelköy, 414
 Çerkezler, 347
 Çiftçiler Derneği, 195
 Çifte Merdiven Mahallesi, 534
 Çin, 41, 178, 226, 338
 Çin Türkistanı, 41
 Çine, 192
 Çirak Mektepleri Mecmuası, 373, 623

Çıtıklı köyü, 574
Çöl, 343

Çorum, 152, 200, 201, 471, 539, 541, 546
Çorum Muallimler Cemiyeti, 7, 329

D

Daday, 408
Dâhiliye Encümeni, 542
Dâhiliye Nezareti, 104, 105, 193, 424, 435, 442, 445, 447, 449, 455, 475, 476, 477, 479, 481, 485, 511, 525, 526, 528, 529, 532, 568, 583, 589, 629
Dâhiliye Vekâleti, 289, 311, 312, 542, 546
Daily Mail, 162
Damat Ferit Paşa, 34, 59, 60, 65, 66, 67, 91, 117, 216, 333, 334, 349, 422, 462, 515, 517
Danıştay, 390
Darül Hikmetül İslamiye, 144
Darüledep, 295, 318
Darüleytam, 50, 92, 202, 288, 599, 606, 607, 608, 611
Darülfünun, 12, 64, 65, 74, 86, 87, 89, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 101, 124, 145, 202, 209, 212, 214, 215, 222, 230, 245, 249, 254, 256, 276, 341, 344, 353, 363, 383, 493, 536, 602, 603, 604, 605, 621, 627
Darülfünun Cemiyeti, 199, 325
Darülfünun Divanı, 103, 354
Darülfünun Konferans Salonu, 118, 216, 223, 227, 233, 248, 253, 264, 282, 613
Darülfünun Kulübü, 104
Darülfünun Mezunları Cemiyeti, 213
Darülfünun Nizamnamesi, 103
Darülfünun Tabiye Şubesi, 67
Darülfünun Tedris Heyeti, 95
Darülfünun Tüzüğü, 251
Darülfünunu Şahane, 87
Darülmesai, 88
Darümuallimât, 6, 14, 17, 23, 55, 81, 90, 115, 120, 164, 165, 166, 171, 199, 203, 214, 230, 231, 255, 266, 269, 271, 273, 274, 275, 278, 279, 281, 283, 352, 480, 593, 630
Darümuallimât Cemiyeti, 272
Darümuallimîn, 6, 81, 114, 115, 120, 122, 123, 124, 128, 130, 148, 149, 151, 153, 154, 159, 203, 230, 247, 271, 273, 274, 275, 277, 278, 282, 297, 340, 377, 400, 492, 572, 593, 599, 630
Darümuallimîn Cemiyeti, 212, 213
Darümuallimîn Marşı, 134, 141, 279

Darümuallimîn Mezunları Cemiyeti, 231, 390, 416, 480
Darümuallimîn Tatbikat Mektebi, 90
Darümuallimîn ve Darümuallimât Cemiyeti, 272
Darümuallimîni Rüşti, 122
Darüşşafaka, 90, 238, 334
Davutpaşa Sultanisi, 276
Dayızade Hacı Mehmet Emin, 196
Dedeğaç, 579
Delibaş isyanı, 156
Demirtaş, 74, 611
Denizli, 55, 191, 193, 318, 330, 578, 579, 628
Dersaadet, 82, 396, 397, 475, 507, 509, 510, 513, 519, 623
Dersaadet gazetesi, 505, 514, 515
Dertli gazetesi, 326, 381, 386
Derviş Paşa, 353
Dilek dergisi, 324, 364
Dilekçe Komisyonu, 470, 541
Dimetoka, 579
Divan Yolu, 151
Divanı Harp, 75
Diyarbakır, 74, 75, 152, 155, 200, 201, 314, 356, 564
Diyarbakır Valiliği, 542
Dırazlar köyü, 587
Doğan Efe, 574
Doğu dergisi, 322
Doğu Trakya, 23, 149, 502, 542, 579
Doktor Remzi, 295, 318
Doktor Sabit Bey, 345
Dolmabahçe Sarayı, 125
Domanof, 323
Domren köyü, 159
Donanma Madalyası, 505
Dünya Savaşı, 22, 24, 26, 30, 57, 74, 77, 87, 108, 109, 111, 119, 120, 122, 125, 128, 135, 188, 197, 203, 216, 300, 352, 371, 376, 377, 385, 441, 456, 471, 574, 576, 618, 619, 621
Durak Bey, 541
Durkheim, 73
Dürriyade Abdullah, 334
Dursun Bey, 200, 546, 547
Düyunu Umumiye, 204, 436, 539, 552, 570

E

- Ebubekir Hâzım Tepeyran, 192
 Ebulula, 100, 248, 249
 Ebüzziya Tefvik, 18
 Ecvet Bey, 519
 Edebiyat Fakültesi Müderrisler Meclisi, 94, 102, 105
 Edebiyat Fakültesi Talebe Derneği, 92
 Edebiyatı Umumiye Mecmuası, 24, 623
 Edip Balkır, 55, 434
 Edip Bey, 69, 129, 161, 169, 170, 171, 172, 173
 Edip Raşit Bey, 384
 Edip Vardar, 193
 Edirne, 7, 9, 73, 115, 154, 155, 158, 161, 203, 280, 292, 348, 349, 352, 378, 414, 416, 423, 479, 494, 496, 570, 580, 593, 623, 625
 Edirne Erkek Öğretmen Okulu, 6, 157, 579, 616
 Edirne İslam Cemaati, 592
 Edirne İslam Darülmuallimini, 592
 Edirne Kongresi, 191
 Edirne Mitingi, 7, 350
 Edirne Nimesi Hürriyet Mektebi, 288
 Edirne Öğretmen Okulu, 153
 Eflatun Cem Güney, 289, 377, 384
 Efser Hanım, 245, 249
 Eğitim Fakültesi, 74
 Ekrem Bey, 94, 145, 147, 249, 251, 254
 Ekrem Necmi, 104
 Elazığ, 196, 294, 540
 Emanullah Han, 596
 Emel gazetesi, 383
 Emin Ali Bey, 225
 Emin Belig Bey, 252
 Emine Ferhunde Hanım, 183
 Emine Kâmil, 176
 Emirgân İlkokulu, 205
 Emrullah Efendi, 19, 87, 204, 536
 Encümeni Muallimin, 203, 204
 Enver Bey, 200
 Enver Ferhan, 371
 Enver Kemal, 208, 382, 513
 Enver Paşa, 589
 Erçel, 575
 Ercüment Ekrem, 252
 Erenköy Sultanisi, 254, 275, 278
 Ergani, 74, 196
 Erkek Öğretmen Okulu, 6, 33, 60, 72, 82, 109, 120, 121, 122, 125, 126, 127, 128, 130, 131, 132, 133, 135, 136, 140, 144, 146, 148, 149, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 163, 184, 197, 216, 259, 268, 273, 275, 276, 280, 286, 291, 293, 296, 312, 322, 329, 351, 357, 358, 359, 361, 388, 395, 418, 434, 437, 458, 491, 539, 540, 547, 579, 598, 616
 Ermeni, 75, 78, 79, 189, 309, 577
 Ertuğrul Mağazası, 252
 Erzak Kooperatifi, 402
 Erzurum, 62, 108, 109, 155, 186, 188, 198, 199, 200, 230, 289, 292, 349, 364, 365, 366, 375, 377, 451, 541, 542, 614, 626
 Erzurum Kongresi, 187, 199
 Erzurum Lisesi, 187
 Erzurum Öğretmen Okulu, 72
 Esat Bey (Işık), 84
 Esat Muhlis Bey, 145
 Eskişehir, 69, 73, 83, 154, 161, 195, 198, 199, 200, 243, 333, 415, 462, 551, 590, 623, 624, 630
 Eskişehir Erkek Öğretmen Okulu, 6, 72, 159
 Eskişehir Maarif Müdürlüğü, 197
 Espin Kalnan, 162
 Eşref, 135, 156, 295, 318, 359, 470, 604, 608, 609
 Eşref Edip, 310
 Eşrefpaşa, 335
 Ethem Nejat, 131, 132, 137, 138, 140, 195, 197, 317, 462, 493, 630
 Etniki Eterya, 309
 Eton Koleji, 26
 Evkaf Nezareti, 276, 279, 452, 517, 518, 521, 537
 Eyüp Bey, 459
 Eyüp Kız Mektebi, 346
 Eyüp Maşrık Füyuzat Mektebi, 274
 Eyüp Sultan, 193, 280, 281
- F**
 Faik Bey, 66, 170, 549
 Fatih, 207, 228, 254, 266, 279, 337, 348, 372, 409, 531
- Fahrettin Hayri, 344, 345
 Faik, 33, 63, 69, 83, 91, 93, 152, 153, 172, 187, 194, 256, 391, 588, 589, 629

Fatih Camii, 122, 599
Fatih Mitingi, 7, 341, 342
Fatih Numune Mektebi, 205, 206, 478
Fatin Efendi, 93, 95, 102, 603
Fatma Feriha, 202
Fatma Fitnet, 515
Fazilet Mükâfâtı, 403, 404, 409, 492
Fazıl, 100, 149, 383, 390
Fazıl Bey, 343
Fecir dergisi, 562
Fehime, 569
Fen Fakültesi, 91, 93, 94, 95, 104, 254, 603
Fenni Terbiye Encümeni, 288
Ferah Tiyatrosu, 214, 216
Ferit Hilmi, 159
Ferit Oğuz Bayır, 9, 10, 158, 579, 580, 616, 617
Feshane, 146
Fevzi Paşa, 63, 193, 206, 566
Feyzi Bey, 70, 209, 588, 606, 610
Feyzi Meşrutiyet Mektebi, 327
Feyzullah Efendi, 199
Ficne, 302
Fikret Bey, 252, 254
Fikret Kanat, 72

Galatalı Şevket Bey, 588
Galatasaray, 80, 176,
Galatasaray Sultanisi, 90, 355, 418, 433, 504, 507
Galatasaraylılar Yurdu, 199
Galip Bahtiyar, 471, 479
Garp, 43, 309, 401
Gazi Giray, 608
Gazi Osman Paşa Sultanisi, 80
Gazi Sancak, 571, 624
Gebze, 248, 461, 481
Gebze Erkek Okulu, 411
Geceli, 577
Geç Osman, 337
Geçici İlköğretim Yasası, 14, 442, 501
Gelenbevi Sultanisi, 122
Gemerek, 188
Gemlik, 243
Geç Anadolu dergisi, 31, 323
Geç Osman, 337

H. Fikret, 371
H. Necati, 395
H. Sadullah Bey, 453

Fikri, 193, 254, 266
Fikri İmameddin, 515
Fitnat, 266
Foça, 580
Foros gazetesi, 475
Frank Kilisesi, 534
Fransa, 26, 79, 97, 208, 219, 252, 253, 282, 315, 351, 379, 475, 594, 620
Fransa Olağanüstü Komiserliği, 94
Fransız, 21, 26, 39, 54, 84, 85, 125, 142, 162, 163, 176, 194, 252, 253, 309, 315, 319, 349, 355, 358, 378, 574, 575, 576, 577, 582, 594
Fransız Bilimler Akademisi, 87
Fransız İhtilali, 21, 349
Fransızca, 21, 93, 94, 127, 145, 153, 181, 183, 190, 204, 252, 288, 324, 343, 355, 377, 416, 436, 449, 507, 534, 565, 584
Fuat Bey, 105, 162, 359, 397, 588, 590
Fuat Gündüzalp, 73
Fuat Şemsi Bey, 66, 68
Fuat Şükrü, 378
Fünun Fakültesi, 199
Fuzuli, 98

G

Genç Yolcular dergisi, 377, 493
Gençler Dünyası, 140, 624
Gençler Kulübü, 190, 316, 365
Gençlik dergisi, 382
Giresun, 5, 51, 289, 365, 377, 381, 420, 472, 624
Giresun Maarif Müdürlüğü, 122
Girit, 588
Gizli Komünist Teşkilatı, 493
Göçmenler Komisyonu, 579
Gökbayrak Müfrezesi, 574
Gorki, 302
Güldane Mahir, 184
Gümilcine, 579
Gümülcineli İsmail Bey, 589
Gümüşhane, 200, 409, 472
Gümüşsuyu Kışlası, 125
Güneş gazetesi, 369
Güneybatı Kafkas Geçici Hükümeti, 187
Güzeloluk, 574

H

Hacı Adil Bey, 591, 604, 607
Hacı Ethem, 332
Hacı Fahir Mehmet Feyzi, 515

- Hacı Hüseyin Efendi, 590
 Hacı İlyas Sami Efendi, 200
 Hacı Mehmet İbrahim Efendi, 571
 Hacı Süleyman, 539
 Hacı Tahir, 266, 390, 610
 Hadi, 59, 60, 142, 334, 378, 502, 510, 517, 610
 Hadi Paşa, 59, 60, 142, 334, 510, 517
 Hadisat, 223, 224, 227, 344, 420, 624
 Hafız Ahmet Fevzi Efendi, 71
 Hafız Ali Efendi, 335
 Hafız İbrahim Efendi, 200
 Hafız Mehmet Efendi, 589
 Hafız Osman Nuri, 190
 Hafız Usta, 174
 Hafız Kütüp, 71
 Haftalık Gazete, 79, 624
 Hakikat gazetesi, 29, 48, 383, 422, 613
 Hâkimiyeti Milliye, 30, 36, 39, 55, 84, 102, 153, 157, 159, 177, 183, 191, 192, 241, 242, 255, 284, 285, 286, 289, 290, 293, 294, 296, 297, 298, 305, 310, 314, 315, 317, 318, 324, 325, 326, 328, 330, 350, 358, 360, 361, 365, 366, 374, 386, 400, 401, 520, 555, 556, 557, 559, 561, 562, 570, 596, 605, 616, 624
 Hakkı, 8, 13, 19, 33, 54, 64, 65, 66, 68, 69, 71, 72, 83, 90, 91, 93, 94, 97, 98, 99, 100, 102, 105, 121, 130, 144, 145, 149, 152, 160, 202, 204, 209, 214, 219, 233, 235, 240, 241, 242, 243, 245, 249, 266, 276, 278, 281, 296, 322, 323, 328, 338, 346, 347, 356, 366, 367, 371, 372, 373, 382, 383, 389, 412, 434, 458, 459, 493, 519, 525, 526, 528, 579, 588, 589, 626, 629
 Hakkı Bey, 64, 65, 66, 68, 71, 91, 94, 102, 105, 130, 144, 160, 204, 214, 266, 276, 278, 281, 322, 346, 519, 525, 526, 528, 589
 Hakkı Efendi, 323
 Hakkı Tarık Bey, 242, 245, 249
 Hale dergisi, 329
 Haliç, 146, 510
 Halide Edip, 163, 166, 202, 208, 209, 216, 225, 230, 341, 342, 344, 345, 352, 359, 626
 Halide Hanım, 225, 226, 595
 Halil Bey, 94
 Halil Fikret Bey, 254
 Halil Rıfat Paşa Konağı, 127
 Halim Sabit, 91, 202
 Halit Bey, 66, 165, 204, 205, 206, 207, 209, 212, 214, 215, 216, 228, 237, 376, 530
 Halicioğlu, 133, 156, 266, 268
 Halicioğlu Askeri Lisesi, 156
 Halk Dersleri, 291, 292, 353, 357, 360
 Halka Doğru, 74, 355, 624
 Halka Doğru Cemiyeti, 355
 Halkalı Ziraat Mektebi, 81, 93, 145, 254, 433
 Halkevleri, 26
 Hamdi, 53, 71, 93, 200, 219, 238, 263, 291, 333
 Hamdi Bey, 71, 201, 208, 209, 216, 233, 261, 291, 316
 Hamdi Hayri, 121
 Hamdi Namık Bey, 177, 178, 540, 550, 565, 584
 Hamdullah Suphi Bey, 42, 43, 48, 49, 63, 69, 83, 105, 200, 228, 241, 313, 316, 347, 348, 349, 352, 358, 360, 365, 397, 405, 406, 545, 553, 559, 560, 561, 562, 564, 565, 580, 609
 Hamit, 102, 142, 191, 235, 236, 237, 245, 249, 254, 322, 482, 512, 599
 Hamit Necdet, 104
 Harbiumumi, 109, 155
 Harbiye, 81, 82, 198, 303, 414, 437, 448, 455, 500, 562, 566
 Harbiye Nezareti, 85, 111, 116, 156, 398, 421, 599
 Hareket Ordusu, 204, 221
 Hareketi Fikriye, 374
 Hariciye Vekâleti, 357
 Hars Dairesi, 69
 Harun köyü, 571
 Harunurreşit, 202, 371
 Hasan Ali Yücel, 72, 538, 539
 Hasan Basri Bey, 43, 540, 552
 Hasan Hüsnü Bey, 570
 Hasan Kâmil, 577
 Hasankale, 187, 198
 Haşim Bey, 399, 576
 Hatice Avni, 601
 Hatice Dağlı, 69, 83, 84, 630
 Havran, 335
 Haydarpaşa, 84, 125, 134, 602
 Haydarpaşa Tıp Fakültesi, 128
 Hayrettin Nedim, 398, 399
 Hayrettin Numune Mektebi, 418
 Hayriye Melek Hanım, 344
 Hayrullah Efendi, 577

Hazım Bey, 614, 615
Hegel, 549
Hicri, 15, 122, 378
Hikmet, 35, 60, 104, 179, 266, 314, 316, 327, 351, 372, 433, 529, 572, 580, 628
Hikmet Efendi, 324
Hilal, 345, 585
Hilal Matbaası, 587
Hilali Ahmer, 46, 72, 97, 122, 189, 499, 533, 594, 595, 599, 605
Hilmi Bey Numune Mektebi, 590
Hilmi Efendi, 217, 281
Hilmioğlu Hakkı, 493
Himayei Mekâtip, 521, 522
Hindistan, 350, 351
Hint, 338
Hıfız Veldet Velidedeoğlu, 30, 36, 108, 178
Hıfızrahman Raşit Öymen, 72, 373
Hınçak, 309
Hıristiyan, 79, 465, 560
Hırye, 338
Hoca Esat Efendi, 289
Hoca Osman Efendi, 335
Hoca Sabri, 333, 350

Irak, 350, 457
Işık gazetesi, 51
Isiova, 580
İşe Genel Müdürlüğü, 421
İbni Kemal, 337
İbrahim, 72, 94, 121, 127, 144, 154, 156, 179, 181, 182, 228, 263, 294, 334, 371, 372, 396, 414, 471, 472, 491, 578, 588,
İbrahim Efendi, 200, 571
İbrahim Fehmi, 377
İbrahim Hakkı, 71, 589
İbrahim Hilmi, 376
İbrahim Kemal Bey, 153
İbrahim Mekki, 235
İbrahim Memduh, 27, 28, 122, 208, 212, 214
İbrahim Reis, 523
İbrahim Sorguç, 434, 435
İçme Savaşı, 575
İdadi, 78, 160, 329, 546, 578, 587
İfham, 80, 129, 137, 138, 147, 331, 468, 469, 476, 478
İhlamur Kasrı, 417
İhsan Bey, 52, 121, 150, 224, 247, 276

Hoca Tevfik Efendi, 190
Hukuk Fakültesi, 91, 92, 93, 94, 96, 104, 254, 503, 530
Hukuku Beşer, 64, 65, 89, 92, 162, 421, 475, 476, 624
Hulusi Bey, 578
Huriye Hanım, 181
Hürriyet Bayramı, 298
Hüsamettin, 165, 193, 194, 207, 627
Hüsamettin Bey, 207
Hüseyin Ali Bey, 118
Hüseyin Avni Bey, 542
Hüseyin Daniş, 91, 98, 102, 325
Hüseyin Efendi, 523, 590
Hüseyin Ertuğrul, 87
Hüseyin Fehmi Bey, 214, 254
Hüseyin Hüsnü, 207, 208, 209, 219, 233, 472
Hüseyin Kâzım Bey, 495
Hüseyin Ragıp Bey, 216, 223, 342, 358
Hüseyin Refik Kırbaş, 384
Hüseyin Suat, 178, 344
Hüseyinzade Ali, 202
Hüsnü Bey, 206, 209, 570, 607
Hüsnü Hamit, 235, 236, 245
Hüsnü Tahsin, 398

I - İ

İhsan İdikut, 193
İhsan Sungu, 19, 72
İhtiyat Zabıtları Cemiyeti, 114, 116, 117, 118, 119, 624
İhtiyat Zabıtları Postası, 116, 117, 119, 624
İhtiyat Zabıtları Teavün Cemiyeti, 115
II. Mahmut, 17, 146
İkbal Kiraathanesi, 206
İkdâm, 33, 37, 47, 65, 79, 80, 82, 83, 90, 93, 95, 97, 101, 104, 105, 110, 111, 114, 126, 137, 142, 143, 150, 174, 175, 176, 226, 235, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 256, 257, 264, 266, 270, 271, 275, 276, 278, 279, 280, 281, 282, 298, 305, 307, 309, 315, 331, 339, 344, 350, 355, 356, 361, 366, 393, 394, 401, 402, 404, 405, 421, 430, 433, 437, 457, 458, 461, 469, 478, 479, 480, 481, 483, 484, 487, 488, 491, 505, 506, 519, 522, 525, 593, 601, 602, 603, 606, 612, 613, 624
İkinci Abdülhamit, 18
İkinci Grup, 62, 201
İkinci İnönü Zaferi, 528
İkinci Meclis, 376

- İkinci Meşrutiyet, 13, 18, 21, 26, 30, 55, 74, 87, 167, 204, 298, 340, 357
İktisadiyat Mecmuası, 74
İleri gazetesi, 65, 92, 267, 363, 373, 389, 481, 488, 494, 502, 504, 518, 521, 522, 533
İlgın, 408
İlhami Bey, 277
İlim Cemiyeti, 190
İlköğretim Dairesi, 69
İlköğretim dergisi, 157, 158
İlköğretim Geçici Kanunu, 388, 389
İlköğretim Genel Müdürlüğü, 65, 66
İlköğretim Meclisi, 206, 270, 276, 389, 390, 391, 393, 449, 504, 507, 508, 509, 514, 519, 524
İlköğretim Vergisi, 452, 457
İlyas Sami Kalkavanoğlu, 193
İmameddin Bey, 219, 234, 599
İnebolu, 35, 155, 195, 316, 366, 579
İnebolu Gençler Mahfeli, 580
İngiliz, 28, 57, 89, 97, 105, 162, 188, 196, 216, 331, 350, 351, 352, 509, 576, 597
İngilizce, 165, 507, 534
İngiltere, 24, 118, 208, 219, 509
İngiltere Savaşı, 26
İnönü Savaşları, 532
İptidai Muallimler Kongresi, 265
İran, 195
İrfan Emin Bey, 219, 229, 234, 235
İrlanda, 350
İrşat, 377, 401
İskilipli Mehmet Atıf Efendi, 332
İşkodra, 546
İslam, 25, 28, 42, 45, 56, 78, 79, 80, 82, 90, 98, 106, 164, 168, 227, 281, 331, 332, 333, 335, 336, 337, 338, 340, 342, 344, 345, 346, 347, 352, 356, 381, 407, 467, 500, 520, 560, 585, 592, 594
İslam Komitesi, 194
İslam Mecmuası, 74
İslamiyet, 225, 311, 328, 333, 336, 337, 338, 382, 565
İsmail, 33, 50, 54, 62, 63, 65, 69, 83, 91, 94, 99, 100, 102, 105, 121, 130, 134, 138, 144, 145, 149, 152, 160, 202, 204, 214, 242, 266, 276, 278, 281, 305, 346, 356, 371, 372, 380, 381, 382, 383, 397, 458, 459, 474, 475, 477, 480, 482, 536, 539, 571, 589, 596, 616, 626, 627, 629, 630
İsmail Efendi, 66
İsmail Hakkı Baltacıoğlu, 64, 68, 72, 90, 93, 97, 98, 347, 366, 367, 434
İsmail Hakkı Ertaylan, 19
İsmail Hakkı Tonguç, 579
İsmail Kemal Bey, 471, 472
İsmail Mahir Efendi, 399
İsmail Şükrü Bey, 311
İsmet (Yahşi), 194
İsmet Bey, 194
İsmet Paşa, 324, 591, 602, 603, 604
İsparta, 543
İstanbul, 5, 8, 9, 12, 13, 14, 17, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 33, 34, 35, 42, 45, 46, 47, 56, 57, 58, 59, 61, 64, 66, 67, 68, 69, 70, 74, 75, 76, 80, 82, 85, 86, 87, 89, 90, 92, 95, 96, 97, 98, 102, 103, 104, 106, 107, 108, 110, 113, 115, 116, 119, 121, 122, 123, 128, 129, 132, 135, 136, 138, 143, 145, 148, 149, 151, 152, 157, 161, 162, 166, 168, 175, 176, 186, 188, 189, 192, 193, 194, 195, 199, 201, 202, 203, 204, 213, 216, 217, 221, 222, 223, 225, 227, 230, 234, 240, 241, 242, 243, 244, 246, 250, 252, 253, 255, 257, 258, 260, 262, 263, 264, 265, 268, 269, 270, 271, 274, 283, 284, 287, 288, 292, 293, 299, 310, 312, 313, 314, 315, 317, 325, 329, 330, 331, 332, 333, 334, 336, 340, 341, 342, 344, 345, 346, 348, 349, 350, 352, 353, 355, 357, 367, 370, 372, 373, 375, 378, 381, 383, 385, 388, 389, 390, 391, 394, 396, 397, 402, 404, 406, 415, 416, 417, 422, 423, 424, 425, 426, 428, 431, 432, 435, 436, 437, 438, 440, 441, 445, 447, 448, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 455, 457, 461, 465, 467, 470, 471, 472, 473, 474, 476, 477, 478, 481, 482, 484, 489, 490, 491, 492, 496, 497, 498, 500, 501, 502, 503, 508, 513, 516, 517, 518, 519, 522, 523, 524, 525, 530, 531, 533, 535, 536, 537, 538, 539, 541, 543, 544, 547, 551, 552, 553, 554, 557, 562, 572, 574, 576, 579, 580, 582, 583, 585, 588, 589, 590, 592, 594, 596, 599, 600, 601, 605, 606, 607, 608, 609, 610, 611, 612, 613, 614, 615, 617, 619, 620, 621, 623, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 633, 634, 635
İstanbul Çerkez Mektebi, 73
İstanbul Edebiyat Fakültesi, 72, 354
İstanbul Erkek Öğretmen Okulu, 6, 60,

- 109, 120, 125, 131, 135, 136, 140, 144,
146, 184, 197, 434, 458, 598
İstanbul İl Genel Meclisi, 444
İstanbul Kız Muallim Mektebi, 177
İstanbul Kız Öğretmen Okulu, 6, 22,
161, 173
İstanbul Maarif Müdürlüğü, 44, 114,
126, 259, 261, 405, 511, 521, 528
İstanbul Maarif Ordusu, 10, 419, 598
İstanbul Mühendis Mektebi, 493
İstanbul Rum okulları, 418
İstanbul Sultanisi, 84, 133, 134, 150,
165, 171, 198, 209, 233, 249, 254, 281,
412, 413, 433
İstanbul Valiliği, 79, 147, 441, 444, 456,
462, 468, 469, 487, 488, 499, 504, 505,
509, 520, 526
İstanbul Vilayet Gazetesi, 51, 52, 409,
616, 624
İstiklal gazetesi, 79, 93, 127, 173, 215,
220, 272, 371, 380, 403, 442, 475
İstiklal Harbi, 85, 190, 198, 381, 394,
408, 579, 595, 626, 627, 628, 630
İstiklal Mahkemeleri, 196, 626
İstiklal Marşı, 52, 150, 156, 600
İsveç, 142
İsviçreli, 28
İtalya, 97, 351
İtalyan, 123, 156
İtibarî Millî Bankası, 218, 444, 447, 448
İtibarî Millî Bankası İdare Meclisi, 488,
490
İtilaf Devletleri, 84, 96, 202, 478
İttifak devletleri, 57
İttihat ve Terakki, 30, 31, 32, 56, 57, 58,
65, 74, 87, 89, 107, 205, 216, 221, 309,
421, 431, 455, 588, 618
İttihatçılar, 197
İttihatçılık, 65
İzmir, 9, 10, 22, 25, 32, 68, 70, 71, 95,
107, 110, 116, 117, 118, 134, 154, 155,
161, 163, 177, 182, 188, 190, 191, 195,
196, 201, 217, 220, 222, 223, 224, 225,
226, 227, 258, 260, 292, 294, 304, 341,
343, 345, 346, 348, 349, 350, 352, 353,
373, 376, 380, 381, 487, 539, 579, 580,
583, 584, 585, 587, 589, 598, 599, 600,
605, 614, 616, 623, 624, 625, 627, 628
İzmir Erkek Öğretmen Okulu, 6, 72,
159, 184
İzmir Maarif Encümeni, 317
İzmir Maarif Müdürlüğü, 586
İzmir Millî Kütüphane, 355
İzmir Muallimler Cemiyeti, 7, 317
İzmir Türk Ocağı, 375
İzmirli İsmail Hakkı Bey, 105, 144, 204
İzmit, 6, 79, 148, 160, 177, 315, 481,
540, 550
İzzet Paşa, 58, 60, 66
İzzetiye Hanım, 278

J

J. Schlicklin, 54

Jandarma Mektebi, 81

K

Kabakçı Mustafa, 169
Kabataş, 80, 84, 97, 176, 199, 254, 332,
627
Kabataş Erkek Lisesi, 193
Kadirli, 576
Kadıköy, 45, 46, 80, 81, 125, 128, 129,
133, 142, 193, 219, 238, 250, 253, 254,
398, 415, 458, 514, 524
Kadıköy Azizîye Mektebi, 274
Kadıköy Darüleytamı, 85
Kadıköy Mitingi, 7, 344
Kafkas, 187, 194, 195, 595
Kafkasya, 343
Kandilli Kız Sultanisi, 129, 219
Kandilli Sultanisi, 132, 133, 161
Kâni Bey, 365
Kâniye Hanım, 254

Kanuni Süleyman Numune Mektebi,
269
Kanunu Esasi, 506
Kara Çavuş, 575
Kara Fatma Kız Mektebi, 330
Karadeniz, 73, 377, 580
Karagöz dergisi, 483
Karahisar, 534
Karahıdırlı, 574
Karaisalı, 378
Karaköy, 151
Karaman, 330, 574
Karl Marks, 140, 302, 311
Kars, 148, 187, 194, 195, 401, 576
Kartal, 499, 508
Kâşif Efendi, 336
Kastamonu, 9, 28, 30, 35, 54, 72, 116,

- 155, 180, 181, 182, 195, 199, 201, 288, 292, 314, 316, 357, 364, 366, 375, 380, 382, 386, 394, 403, 408, 494, 513, 564, 567, 568, 579, 623, 625, 626
- Kastamonu Darülmuallimini, 179
- Kastamonu Erkek Öğretmen Okulu, 6, 153, 154
- Kastamonu Gençler Derneği, 190, 381
- Kastamonu İl Genel Meclisi, 179, 565, 569
- Kastamonu Kadın Mitingi, 7, 351
- Kastamonu Kız Öğretmen Okulu, 6, 179
- Kastamonu Maarif Müdürlüğü, 399
- Kastamonu Muallimler Cemiyeti, 7, 315
- Kastamonu Sultanisi, 365, 381
- Kayhan Müfrezesi, 574
- Kayseri, 7, 116, 178, 288, 289, 294, 378, 538, 541
- Kayseri Kız Öğretmen Okulu, 6, 184
- Kayseri Muallime ve Muallimler Derneği, 295, 318
- Kayseri Sultanisi, 570
- Kazan, 357
- Kâzım Karabekir, 188, 198, 329, 603, 608, 614
- Kâzım Nami Bey, 54, 70, 195, 284, 292, 294, 380, 546, 547, 552
- Kâzım Paşa, 603
- Kemal Cenap, 153, 297
- Kemalettin Kâmi, 142, 598
- Kemalettin Sami Paşa, 608, 610, 611
- Kenan, 281
- Keskin, 153
- Kilikya Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 194
- Kilis, 195, 387, 577
- Kilis Kuvayı Milliyesi, 577
- Kilisi Rifat, 202
- Kıbrıs, 10, 594, 595, 597, 630
- Kırgızistan, 41
- Kırım, 347, 376
- Kırklareli Erkek Öğretmen Okulu, 6, 158
- Kız Öğretmen Okulu, 6, 14, 22, 23, 82, 112, 145, 152, 161, 162, 163, 164, 165, 166, 167, 169, 173, 174, 175, 176, 177, 179, 180, 182, 183, 184, 192, 203, 219, 251, 254, 271, 278, 280, 291, 292, 297, 312, 314, 351, 460, 551, 630
- Kız Sanayi Mektebi, 55, 611
- Kız Üniversitesi, 85, 91, 126, 128, 354
- Kızanlık, 580
- Koçhisar, 559
- Konstantin Marşı, 593
- Konya, 26, 28, 85, 155, 157, 161, 183, 200, 230, 314, 326, 330, 332, 333, 357, 377, 378, 383, 384, 386, 406, 409, 419, 456, 475, 494, 534, 544, 552, 559, 579, 624, 626
- Konya Askeri Kışlası, 156
- Konya Erkek Öğretmen Okulu, 156
- Konya Hukuk Mektebi, 187, 195
- Konya İdadisi, 169
- Konya Kız Öğretmen Okulu, 6, 183
- Konya Lisesi, 36, 187
- Konya Muallimler Cemiyeti, 7, 325
- Konya Sultanisi, 34, 109, 408
- Konya Topçu Talimğâhı, 73
- Köprülüzade Fuat, 87, 100, 105, 202, 354
- Köşk, 578
- Kosova, 337
- Kostaki Efendi, 534
- Köylü Partisi, 339
- Kozan Türk Gençliği Derneği, 576
- Kropotkin, 302
- Küçük Mecmua, 75, 599
- Kumkapı, 458
- Küre, 154
- Küre Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 190
- Kurtuluş dergisi, 34, 73, 462
- Kurtuluş Savaşı, 11, 12, 13, 14, 17, 20, 21, 22, 26, 35, 44, 50, 52, 54, 55, 56, 63, 71, 72, 73, 75, 77, 85, 86, 98, 108, 110, 119, 120, 121, 148, 154, 157, 158, 160, 179, 184, 186, 192, 194, 197, 200, 202, 203, 242, 243, 247, 264, 269, 305, 315, 318, 330, 332, 334, 335, 340, 341, 345, 351, 359, 364, 365, 367, 368, 370, 371, 376, 377, 379, 381, 383, 385, 388, 396, 397, 400, 408, 434, 474, 533, 537, 539, 572, 573, 574, 575, 576, 579, 582, 583, 587, 588, 589, 594, 596, 598, 601, 605, 609, 611, 615, 616, 617, 619, 620, 621, 626, 627, 628
- Kütahya Erkek Öğretmen Okulu, 160, 291
- Kütahya-Eskişehir Savaşları, 243
- Kuvayı Bağıye, 68
- Kuvayı Milliye, 34, 35, 59, 61, 68, 73, 97, 98, 184, 190, 192, 194, 196, 197, 200, 243, 258, 313, 333, 334, 368, 375, 478, 490, 509, 574, 575, 577, 597
- Kuyulu Kahve, 572
- Kuzey Türkleri, 39, 41, 357

L

Larissa, 580
Latif, 195, 273
Leblebicizade Hafız Ali, 196
Leman Hanım, 289, 297, 311
Londra, 196, 425, 601
Londra Konferansı, 196

Lozan Konferansı, 602
Lütfi, 50, 136, 146, 153, 200, 201, 217,
542, 546, 596, 610
Lütfi Necdet, 493
Lütfullah, 336
Lütfullah Erdem, 576

M

M. Feyzi, 39
M. Ragıp, 470
M. Rauf İnan, 375
Maarif Encümeni, 317, 479, 483
Maarif İkramesi, 405
Maarif Kongresi, 7, 30, 36, 37, 39, 42,
47, 56, 70, 145, 240, 241, 250, 293,
294, 312, 313, 314, 317, 356, 357, 371,
562, 628
Maarif Nezareti, 5, 14, 19, 29, 31, 32,
42, 60, 64, 65, 66, 68, 70, 75, 81, 84,
88, 93, 94, 102, 107, 109, 111, 112,
113, 121, 122, 124, 132, 133, 134, 135,
143, 146, 148, 151, 159, 161, 170, 172,
173, 175, 202, 204, 215, 246, 275, 276,
281, 338, 371, 379, 380, 391, 392, 393,
394, 396, 402, 403, 404, 409, 412, 414,
415, 416, 417, 418, 419, 420, 421, 426,
428, 429, 430, 436, 438, 445, 447, 448,
449, 454, 455, 456, 457, 458, 462, 467,
469, 479, 480, 481, 482, 483, 488, 491,
492, 494, 495, 496, 497, 500, 501, 507,
509, 515, 516, 517, 519, 520, 521, 522,
525, 532, 533, 534, 536, 541, 586, 613,
633
Maarif Nezareti İlköğretim Birinci Şube,
534
Maarif Tedrisat ve Teşkilat Tadilat
Kanunu Teklifi, 563
Maarif Vekâleti, 14, 33, 34, 36, 39, 42,
47, 48, 51, 53, 62, 69, 70, 72, 83, 149,
152, 155, 177, 184, 250, 259, 261, 284,
285, 286, 291, 294, 298, 305, 307, 311,
313, 318, 323, 324, 328, 330, 340, 356,
357, 358, 359, 364, 367, 376, 386, 391,
394, 401, 402, 408, 537, 538, 539, 543,
544, 549, 551, 553, 558, 559, 562, 563,
565, 566, 584, 590, 596, 598, 599, 614,
616, 630
Maarif Vekâleti Memurin Müdürlüğü,
409
Maarif Umumiye Nizamnamesi, 86, 508
Macaristan, 361

Macit Bey, 91
Maçka, 408
Madam Gaulis, 54
Maden, 74
Magmar, 142
Magosa, 594
Mahfeli Muallimin, 203
Mahir (İz), 196
Mahir Bey, 149, 194, 275, 278
Mahmut Celal (Bayar), 355
Mahmut Esat Bey, 294, 296, 355, 362
Mahmut Kemal, 538
Mahmut Şevket Paşa Numune Mektebi,
233, 278, 355, 509
Mahmut Sıtkı, 505
Mahmut Ziya, 195
Makbule, 182, 202, 203, 235, 266, 515
Makbule Sami, 515
Makedonya, 191
Makine Mektebi, 92
Maliye Encümeni, 69, 470, 489, 571
Maliye Nezareti, 79, 104, 133, 159, 184,
415, 424, 428, 429, 437, 439, 440, 442,
444, 445, 446, 447, 450, 453, 454, 461,
462, 469, 471, 477, 479, 480, 484, 496,
497, 499, 501, 503, 507, 515, 516, 519,
521, 526, 527, 529, 532, 533, 583, 586
Malta, 75, 84, 356
Mamuretelaziz, 7, 542
Mamuretelaziz gazetesi, 294
Mamuretelaziz Muallimler Cemiyeti,
7, 329
Manastır, 312, 577
Manisa Muallimler Cemiyeti, 330
Marş, 152, 196, 201, 577
Marş Müdafaai Hukuk Cemiyeti, 578
Matbaai Amire, 372, 627
Matbuat Cemiyeti, 315
Max Andriyo, 196
Mazhar Bey, 343
Mazhar Cevat, 93
Mazhar Osman Tedavihanesi, 228
Mebuslar Meclisi, 8, 62, 166, 199, 462,

- 466, 470, 473, 480, 482, 483, 485, 487, 489
- Mecdi Bey, 92
- Mecitözü Kaymakamlığı, 546
- Meclis Başkanlığı, 36, 177, 397
- Meclis Genel Kurulu, 472, 564
- Meclisi Kebiri Maarif, 64, 66, 111, 112, 276, 280, 281
- Meclisi Maarif, 66, 111, 250
- Meclisi Mebusan, 470, 473, 480, 623
- Mediha, 569
- Mefkûre dergisi, 52, 632
- Mehmet Akif Ersoy, 310
- Mehmet Ali, 191, 609
- Mehmet Ali Ayni Bey, 225
- Mehmet Ali Bey, 191, 578, 579
- Mehmet Ata Bey, 311, 370
- Mehmet Bahattin, 470
- Mehmet Behçet, 378
- Mehmet Bey, 71
- Mehmet Celal, 373
- Mehmet Emin Erişirgil, 19, 100
- Mehmet Esat Efendi, 200
- Mehmet Mekki, 512
- Mehmet Muhlis Koner, 384
- Mehmet Nurettin, 372
- Mehmet Raif, 374
- Mehmet Rüştü, 371
- Mehmet Sadık, 396
- Mehmet Sadık Turgut, 383
- Mehmet Salih Efendi, 200
- Mehmet Servet Bey, 291
- Mehmet Siret, 194
- Mehmet Sırrı, 383
- Mehmet Şükrü Bey, 552
- Mehmet Turgut, 374
- Mehmet Vehbi Bey, 43, 48, 49, 62, 63, 151, 292, 297, 312, 358, 361, 386, 387, 400, 406, 407, 539, 555, 565, 567, 616, 620
- Mekâtibi İptidaiye Muallimleri Cemiyeti, 6, 22, 203, 258, 264, 266, 340, 611
- Mekâtibi Umumiye Nezareti, 86
- Mektebi Sultani, 45, 115
- Mektepliler Bayramı, 55
- Melahat, 165, 167
- Melahat Hüsamettin Hanım, 165
- Melek Bey, 156
- Meliha Hanım, 343
- Melike, 172
- Memduh Necdet Bey, 343
- Memleket gazetesi, 445, 446, 447
- Mercan Sultanisi, 162, 171, 214, 276, 280, 281
- Meriç, 158, 337
- Mersin Matbaası, 374
- Merzifon, 158, 543, 580
- Meseddet Hanı, 402
- Mesih Cemiyeti, 377
- Meşrutiyet Devrimi, 20
- Mestan Efendi, 351
- Mesuliyet gazetesi, 427, 454
- Mesut Bey, 46
- Meşveret, 357
- Mihrişah Sultan Mektebi, 346
- Miladi, 15
- Millet Duası, 141
- Millet Meclisi, 33, 37, 38, 106, 150, 198, 268, 269, 307, 311, 489, 547, 559, 577
- Milli Hükümet, 599
- Milli Hususi Mektepler Cemiyeti, 199, 283
- Milli Kantarya Şirketi, 402
- Milli Kongre, 199, 202, 271, 283
- Milli Kütüphane, 13, 263, 355
- Milli Mefkûre dergisi, 632
- Milli Müdafaa Vekâleti, 386, 387
- Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti, 199
- Milli Talim ve Terbiye Cemiyeti Mecmuası, 370
- Minber gazetesi, 412, 413
- Miratı Maarif, 370
- Misakı Milli, 62, 289, 613
- Mithat Bey, 188, 198
- Mithat Paşa, 21
- Mithat Şakir Bey, 408
- Mısır, 188, 336, 350, 431, 458, 574, 596
- MM Grubu, 193
- Moda, 2, 85
- Mohaç Savaşı, 337
- Moltke, 30
- Mondros Ateşkes Anlaşması, 12, 75, 85, 161, 192, 203, 300, 502, 626
- Mora, 348
- Morning Post, 162
- Moskova, 62, 72
- Muallim Birliği, 339
- Muallim Şevket Bey, 8, 458, 460
- Muallim ve Muallimeler Cemiyeti, 6, 7, 44, 283, 293, 320, 321, 322, 323, 326, 329
- Muallim Yıllığı, 33, 69, 83, 152, 629
- Muallim Yurdu, 203, 317

- Muallimeler ve Muallimler Mecmuası, 376
Muallimler Birliği, 36, 255, 264, 269, 286, 299, 310, 364
Muallimler Cemiyeti, 6, 7, 27, 45, 52, 72, 201, 203, 204, 207, 208, 209, 210, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 219, 220, 221, 222, 223, 228, 230, 231, 232, 233, 234, 235, 237, 238, 241, 242, 243, 245, 246, 247, 248, 249, 250, 252, 253, 254, 255, 256, 257, 259, 261, 263, 264, 265, 269, 271, 272, 273, 274, 281, 282, 285, 287, 315, 316, 317, 319, 320, 322, 323, 324, 325, 327, 328, 329, 330, 340, 341, 352, 356, 372, 374, 376, 379, 380, 388, 406, 416, 459, 462, 480, 484, 486, 492, 533, 606, 607, 613, 628
Muallimler Kongresi, 40, 218, 265, 312, 313
Muallimler Mecmuası, 218, 241, 242, 256, 257, 260, 261, 262, 263, 292, 372, 376, 434, 569, 570, 624, 634
Muammer Ziya, 372
Muazzez Hanım, 176
Müdafaai Hukuk, 6, 25, 72, 75, 155, 186, 187, 188, 189, 190, 194, 195, 196, 198, 203, 332, 333, 380, 578, 620, 622
Mudanya, 149, 600, 607, 611
Mudanya Ateşkes Anlaşması, 149, 600
Müderrisler Meclisi, 88, 89, 92, 94, 99, 100, 102, 103, 104, 105, 336, 362, 363, 493
Müfide Ferit Hanım, 358
Müfit Efendi, 541, 542
Müfit Necdet Bey, 118
Muğla, 192, 628
Mühendis Mektebi, 81, 96, 145, 433, 493
Mühendis Yüksek Okulu, 95
Mühendishane Harbiyesi, 603
Muhittin Bey, 177, 596, 608
Muhittin Birgen, 357
Muhsin, 191, 252
Muhsin Bey, 253, 351, 580
Muhsin Ertuğrul, 252
Muhtar Bey, 84, 85, 92, 94, 96, 100, 183
Murat, 189, 205
Murat Bey, 87, 578, 579
Murtaza, 193
Musavver Gençlik Vahdeti, 116, 117, 624
Musavver Maarif, 229, 373, 635
Musevi, 78, 79
Muslihittin Adil Bey, 29, 64, 88, 93, 96, 111, 113, 245, 249, 250, 251, 252, 254
Mustafa Arif Bey, 60, 143, 530
Mustafa Asım Efendi, 332
Mustafa Fehmi Bey, 206
Mustafa İlhan, 158
Mustafa Kemal Paşa, 5, 20, 36, 37, 38, 40, 41, 46, 47, 62, 63, 157, 182, 183, 187, 188, 196, 250, 269, 298, 304, 307, 315, 332, 333, 335, 336, 356, 358, 394, 574, 600, 603, 604, 606, 607, 608, 609, 612, 613, 620
Mustafa Naili Bey, 574, 575
Mustafa Nami Bey, 458
Mustafa Necati, 68, 292, 316, 365, 375, 376, 605, 627
Mustafa Reşit Bey, 189
Mustafa Sâtu Bey, 19
Mustafa Şeref, 359
Mustafa Sırtkı Efendi, 595
Mustafa Suphi, 73, 197
Mustafa Taki Efendi, 200
Mustafa Ziya Bey, 145
Mustafa Zühtü, 195
Mut, 575
Muvakkit gazetesi, 444
Muvazenei Maliye Encümeni, 69
Muzaffer (Koçaşoğlu), 575
Muzaffer Sabri, 119
Mükerrem Bey, 266
Mükerrem Kâmil Su, 22, 23, 163, 630
Mükrimin Halil, 377
Mülkiye, 18, 19, 72, 133, 144, 145, 195, 231, 254, 274, 288, 357, 429, 433, 440, 546
Mülkiye Baytar Mektebi, 81
Mülkiye Şahane, 562
Mümtaz Bahri Kuru, 384
Münire, 182
Müsavat gazetesi, 32
Müslim Saffet, 121
Müsteşarlık, 64, 69
Müşfik Hanım, 181
Müştak Bey, 603
Müştak Sırtkı, 188, 377
Mütareke, 17, 23, 24, 25, 26, 66, 68, 77, 79, 84, 85, 89, 92, 95, 101, 107, 109, 125, 162, 163, 283, 367, 372, 379, 380, 389, 399, 420, 431460, 530, 536, 583, 598, 621
Mütareke Dönemi, 13, 27, 53, 61, 87,

107, 120, 121, 130, 151, 161, 184, 193,
204, 262, 271, 332, 333, 368, 379, 383,
402, 419, 442, 458, 473, 475, 521, 613,
620

Müzeyi Hümayun, 146

N

Naci, 50, 187, 332
Naci Fikret Baştaç, 384
Naciye Tahsin, 515
Nafi Atuf Kansu, 19, 72, 85, 286, 288,
289, 627
Nail, 31
Naim Bey, 66, 89, 91, 105
Nakşibendi Mektebi, 55
Namık Kemal, 18, 87, 156, 337
Napolyon, 279, 301, 302, 308
Nasuh, 470, 479
Nazım Hikmet, 35, 314, 433, 572
Nazım Paşa, 75
Nazım Şakir Bey, 362
Nazmi Bey, 94, 161, 171
Nebil Efendi, 541
Necati Efendi, 200
Necip Asım, 90, 91, 100, 202
Necmettin Sadık, 91, 100, 408
Nevzat gazetesi, 590

New York, 425
Neyir Mustafa, 592
Niğde Muallim ve Muallimeler Derneği,
330
Nihat Bey, 153, 273, 278
Nimeti Hürriyet Mektebi, 288
Niyazi Tayyip Bey, 190, 377
Niyazi Tevfik Bey, 238, 250, 253, 254
Nizamettin Ali Bey, 362
Nizamettin Bey, 51
Numan, 84, 470
Nurettin Bey, 390
Nurettin Paşa, 581
Nuri Ahmet, 377
Nuri Bey, 38, 251, 317, 364, 409
Nuri Efe, 71, 200, 579
Nuri Öztekin, 158
Nüşet Sabit Bey, 312
Nusret Efendi, 363

O - Ö

O. Zeki Bey, 19
Oğuz Destanı, 279
Ohio, 142
Oltu, 193, 200, 628
Oltu İslam Terakki Komitesi, 194
12. Kolordu, 156, 332
Operatör Emin Bey, 177
Ordu Mutasarrıflığı, 370
Orhan Bey Hanı, 283
Orhan Şaik Gökyay, 153
Orhaneli, 582, 628
Orhun Hanım, 280
Orman Mektebi, 81
Orta Tedrisat Umum Müdürlüğü, 294
Ortaköy, 80, 206, 533
Ortaöğretim Dairesi, 69
Osman (Hukuk Öğrencisi), 104
Osman (Mamuretelaziz), 294
Osman Bey (Lazistan Mebusu), 42
Osman Bey (Padişah) 610
Osman Bey (Öğretmen), 275
Osman Bey (Sivas Maarif Müdürü), 240
Osman Hafız Nuri, 190
Osman Necati, 281, 515

Osman Nuri Bey, 38, 364, 409
Osman Nuri Bey (Sivas) 344, 374
Osman Nuri Paşa, 607
Osman Sırrı, 577
Osman Zeki Bey, 19
Osmanlı, 14, 24, 29, 87, 96, 106, 207,
222, 391, 584, 594, 596, 616, 617
Osmanlı Bankası, 441, 518
Osmanlı başkenti, 350
Osmanlı Devleti, 21, 27, 32, 258, 330,
358, 405, 456, 502, 601
Osmanlı eğitim sistemi, 23
Osmanlı Genç Dernekleri dergisi, 379
Osmanlı İhtiyat Zabıtları Cemiyeti, 116,
118, 119
Osmanlı İmparatorluğu, 19, 86, 368,
381
Osmanlı İtibarı Millî Bankası, 237
Osmanlı Mebuslar Meclisi, 62, 166, 187,
199, 473
Osmanlı Ordusu 109, 110
Osmanlı parlamentosu, 18
Osmanlı saltanatı, 308
Osmanlı tarihi, 345

Osmanlı Türk edebiyatı, 357
Osmanlı Türkiyesi, 225
Osmanlı Türkleri, 45
Osmanlıca, 337, 614
Osmanlılık, 407, 616
Ödemiş öğretmenleri, 487
Öğretmen dergisi, 204
Öğretmen Dünyası, 13, 21, 23, 53, 163,
179, 242, 248, 249, 267, 278, 408, 475,
477, 576, 580, 601, 624, 627, 630

Öğretmenler Mahfeli, 316
Öğüt gazetesi, 47, 85, 359, 584
Ömer Efendi, 71
Ömer Efendi Hanesi, 299
Ömer Kâhya, 574
Ömer Kemal, 609, 611
Ömer Lütfi Bey, 596, 610
Ömer Naci, 187
Ömerli köyü, 569
Özel Şark İptidai Mektebi, 375

P

Padişah, 21, 58, 67, 103, 104, 118, 199,
226, 331, 333, 334, 335, 424
Pakize, 181, 266, 515
Paris Barış Konferansı, 25, 349
Paris Tıp Fakültesi, 379
Paşaeli Derneği, 351
Pavlidis, 581
Payitaht, 66, 93, 108, 174, 354, 380,
431, 495, 496, 520, 521, 524, 525, 526,
527, 583, 624
Per Aliransiyon Levmezer, 142
Pertevniyal İlkokulu, 192
Pervin Osman, 184
Peyam, 66, 67, 94, 272, 273, 331, 332,

416, 418, 424, 426, 430, 431, 453, 454,
455, 457, 587, 624
Peyamı Sabah, 102, 243, 350, 602, 624
Pire, 579
Piyer Loti, 315
Pontos Kulübü, 580
Pozantı, 194, 378, 626
Pozantı İstiklal Mahkemesi, 196
Prag, 104
Prens Sabahattin, 288, 369
Prences Mari Vapuru, 605
Prusya, 30
Puşkin, 302

R

R. Ahmet Hamdi, 263
Ragıp Bey, 71, 216, 223, 342, 358, 551
Ragıp Nurettin, 115
Rahip Fru, 509
Rahova kasabası, 378
Raif, 322, 374
Raika, 266
Rauf Ahmet Bey, 220, 398
Recaizade Ekrem, 145
Recep, 29, 523, 601, 610, 626
Recep Dalkır, 576, 577
Recep Nuri, 245, 249, 251
Refet Avni Bey, 206
Refet Efendi, 201
Refet Paşa, 52, 149, 150, 176, 256, 259,
269, 336, 337, 338, 600, 601, 615
Refik Bey, 145, 354
Refik Şevket Bey, 152, 365, 540
Remzi, 102, 203, 295, 313, 318, 378,
379, 413, 588, 595, 627, 628, 630
Remzi Bey, 153, 190
Remziye Hanım, 165
Renin gazetesi, 106, 336, 604, 606, 607
Reşat Halis Bey, 65

Reşat Nuri (Güntekin), 380
Reşide Hanım, 219, 233
Reşit Bey, 60, 67, 189, 521, 530, 540
Reşit Paşa Numune Mektebi, 231, 271,
272, 274, 390, 502
Revzai Nisvan Ana Mektebi, 55
Rıdvan Nafız Bey, 157, 191
Rıfıkı Bey, 105, 200
Rıza Nur, 48, 61, 62, 63, 69, 152, 284,
349, 358, 359, 539, 540, 541, 542, 543,
544, 545, 546, 547, 548, 549, 550, 552,
553, 555, 565, 620
Rize, 191, 543
Roman Nikolayeviç, 142
Romanof Hanedanı, 142
Romanya, 162
Rukiye, 184
Rum, 8, 78, 159, 189, 309, 418, 475,
560, 581, 593
Rum Patrikhanesi, 79
Rumbeyoğlu Fahrettin, 32
Rumca, 243, 475, 586, 588
Rumeli, 75, 138, 173, 191, 318, 347,
620

Rumluk, 380
 Rus, 157, 183, 193, 194, 293, 302, 309
 Rus Çarlığı, 25
 Ruşen Zeki, 58
 Rüştü Bey (Uzel), 145

Rüştü Paşa, 580
 Rusya, 24, 29, 35, 142, 197, 301, 302,
 311, 323, 348, 365, 572, 620
 Ryan, 97

S - Ş

S. Edip Balkır, 55
 Saadettin, 235, 249
 Sabahat Hanım, 343
 Sabahat Suzan, 178
 Sabir Bey, 65
 Sabri Efendi, 350
 Şadiye, 515
 Sadiye Hanım, 234, 278
 Sadık, 91, 100, 121, 354, 377, 383, 396,
 408
 Sadık Ziya, 121
 Sadri Erhem Bey, 296, 297
 Sadullah Bey, 206, 208, 209, 222, 227,
 453, 514
 Saffet, 121, 275, 281, 372, 606
 Saffet Arıkan, 72
 Saffet Bey, 68, 206, 261, 390, 435, 528,
 535, 598, 612
 Safranbolu, 399, 408
 Sağlık Komisyonu, 397
 Saim, 158
 Saim Bey, 118
 Saimbeyli, 574
 Saime, 266, 344, 409
 Saip, 187
 Saip Bey, 266
 Sait Molla, 66, 333, 509
 Sakarya, 178, 293, 295, 569, 585, 600
 Sakarya Meydan Harbi, 46
 Sakarya Savaşı, 177, 183, 289, 294, 318,
 353, 360, 365
 Salih Efendi, 200, 289, 387
 Salih Fuat Bey, 162
 Salih Paşa Hükümeti, 483
 Salih Şevket Bey, 559
 Salih Zeki Bey, 64, 89, 91
 Saltanat Şûrası, 97
 Samih Rifat, 202, 361
 Samiye Hanım, 161, 167, 214
 Samsun, 21, 32, 72, 148, 152, 195, 207,
 264, 318, 365, 366, 373, 530, 534, 624,
 625, 628
 Samsun Erkek Öğretmen Okulu, 6, 158
 Samsun Muallim ve Muallimeler
 Cemiyeti, 7, 329
 Samsun Öğretmen Okulu Müdürlüğü,

387
 Sanayi Mektebi, 55, 81, 155, 214, 322,
 418, 433, 604
 Sanayii Nefise, 81, 126, 127, 145, 484
 Saraçhanebaşı, 84, 527
 Saray Kapısı, 84
 Sarıyer, 192
 Satı Bey, 123, 209, 353, 536
 Sebilürreşat, 310, 625
 Seher Hanım, 181
 Sekena (Konut) Kanunu, 218, 435
 Selahattin Enis, 383
 Selami İzzet, 383
 Selanik, 20, 21, 74, 312
 Selçuk Es, 34
 Selim Sırrı Tarcan, 72, 126
 Selim Yalçın, 626
 Seniye Hanım, 613
 Seracettin, 149, 228, 371
 Serbest Âli Dersler, 357, 358, 360, 361,
 630
 Serbest Dersler, 294
 Serbesti gazetesi, 27, 58, 122, 212
 Sevr Anlaşması, 9, 25, 59, 300, 349, 350,
 365, 502, 503, 517, 585, 586
 Seydiler, 154
 Seyfettin, 198, 208, 472, 612
 Seyfi Bey, 206
 Sıddık Bey, 555
 Sıdka Avar, 73, 176
 Sıhhiye Umum Müdürlüğü, 412
 Sırpa, 588
 Sırrı Bey, 121, 126, 127, 130, 134, 135,
 141, 142, 143, 145, 151, 219, 222, 253,
 254, 276, 345, 355, 371, 379, 395, 396,
 398, 403
 Sırrı Özata, 196
 Sıtkı Bey, 28, 235, 254, 576, 604
 Seyyarei Yeni Dünya, 198
 Siirt, 544
 Silifke, 6, 159, 408, 574, 575
 Silifke Erkek Öğretmen Okulu, 6, 159
 Silifke Genel Meclisi, 159
 Simbaş Bölüğü, 576
 Sinan Paşa, 184
 Sinop, 6, 54, 152, 160, 197

- Sinop Erkek Öğretmen Okulu, 6, 160
Sirkeci, 151, 402, 599, 606
Sirkeci Rıhtımı, 606
Sivas, 38, 125, 155, 183, 199, 200, 201, 202, 240, 325, 331, 352, 363, 364, 366, 374, 409, 548, 571, 620, 623, 624, 632
Sivas Kız Öğretmen Okulu, 6, 182
Sivas Kongresi, 182, 192, 195, 352, 627
Sivas Muallim ve Muallimeler Cemiyeti, 44
Sivas Muallimler Cemiyeti, 7, 324, 388, 406
Siverek, 200, 201, 273, 542, 546
Sivrihisar, 159
Sofya, 339, 378
Soma, 375, 579
Son Osmanlı Mebuslar Meclisi, 166, 199, 473
Sorbon, 124
Sorkun köyü, 575
Sosyalizm, 5, 33, 34, 380
Sultan Ahmet Han, 596
Sultan Osman, 606, 609
Sultan Osman'ın türbesi, 606, 609
Sultan Reşat, 21
Sultan Selim, 336, 337, 350
Sultan Selim Camii, 351
Sultanahmet Meydanı, 349, 350
Sultanahmet Mitingi, 7, 345, 348
Sultani Marşı, 46, 141
Sultaniler, 419
Süleyman Faik, 588
Süleyman Necati, 187, 188, 200, 377, 470
Süleyman Numan Paşa, 84
Süleyman Şevket, 254, 260, 266, 372
Süleyman Sırrı, 576
Süleyman Sırrı Bey, 254
Süleymaniye Camii, 269
Süleymaniye Medresesi, 336, 337, 601
Süreyya Bey, 142, 163, 166, 176, 600
Suriye, 77, 457
Sürmene, 197
Şahin Bey, 254
Şahver Hanım, 177, 314
Şark, 29, 35, 44, 49, 70, 95, 104, 133, 144, 148, 149, 151, 158, 162, 163, 174, 175, 176, 184, 193, 249, 252, 254, 255, 258, 259, 268, 269, 270, 275, 276, 278, 282, 283, 286, 298, 324, 340, 354, 363, 376, 379, 386, 387, 388, 389, 390, 394, 398, 399, 405, 406, 419, 425, 432, 435, 436, 437, 438, 439, 441, 458, 459, 496, 497, 523, 524, 531, 532, 535, 537, 566, 569, 584, 586, 590, 599, 601, 604, 605, 606, 607, 611, 613, 614, 625
Şark İdadisi, 375
Şark Mahfeli, 440, 612
Şark Tiyatrosu, 608, 609
Şark Vilayetleri Eğitim Müfettişliği, 187
Şefik, 34, 462, 503
Şefik Bey, 65, 66, 130, 273, 276, 280, 454, 613
Şehzade Abdürrahim Efendi, 114
Şehzadebaşı, 88, 215, 217, 228, 251, 276, 354, 599
Şekip Tunç, 19, 72, 100, 379, 630
Şemsi Efendi, 20, 630
Şemsi Efendi Okulu, 21
Şerafettin, 100
Şeref Nesip, 529
Şerif, 100
Şevket, 8, 145, 152, 190, 233, 234, 254, 260, 266, 267, 272, 274, 275, 278, 281, 355, 365, 371, 372, 458, 459, 460, 480, 509, 540, 559, 588, 599, 612
Şevket Süreyya, 600, 601
Şeyh Mehmet Ziya, 332
Şeyh Şamil, 41
Şirketi Hayriye, 606
Şişli, 252
Şûrayı Devlet, 368, 394
Şûrayı Ümmet, 357
Şükrü Bey, 179, 214, 245, 249, 311, 431, 455, 552, 580
Şükûfe Nihal, 346
Şükûre Hanım, 276
Şulei Terakki Kız Mektebi, 55

T

- T. O. Vural, 55
Tahir, 202, 266, 390, 407, 512, 567, 610
Tahir Mıhçı, 559
Tahir Reşat, 153
Tahsin Bey, 245, 249, 530, 540
Tahsin Efendi, 19
Tahsin Fazıl Bey, 343
Tahsin Nejat, 376
Taksim, 151
Talebe Cemiyeti, 87, 493
Talebe Defteri, 205, 376
Talebei Ulum Cemiyeti, 336
Talihe Aziz, 601
Tahsin Terbiye Kurulu, 72

- Tamburi Cemil Bey, 46
 Tanzimat, 17, 18, 19, 22, 26, 43, 86,
 267, 330, 367, 618
 Tarik gazetesi, 66, 67, 128, 172, 331,
 380, 403, 417, 426
 Tarik Zafer Tunaya, 193, 201, 331, 332,
 333
 Tarsus Grubu, 575
 Taşucu, 408
 Tatarlar, 347
 Tavas, 191, 578, 579
 Tavas Müfrezesi, 578, 579
 Tayarda, 577
 TBMM, 9, 13, 42, 43, 46, 69, 70, 72,
 83, 150, 152, 177, 178, 187, 188, 193,
 194, 196, 198, 200, 201, 202, 203, 259,
 269, 311, 312, 330, 336, 357, 370, 375,
 387, 397, 405, 406, 441, 473, 537, 538,
 539, 540, 541, 542, 546, 547, 555, 560,
 564, 565, 566, 567, 570, 571, 578, 584,
 591, 598, 602, 615, 616, 621, 623
 TBMM Başkanlığı, 257, 283, 612
 Tealii İslam Cemiyeti, 331, 332, 333
 Teavün Sandığı, 402
 Tedrisat Meclisi, 212, 369
 Tedrisatı İptidaiye Hakkında Komisyon,
 531
 Tedrisatı İptidaiye Kanunu Muvakkati,
 14, 391, 454, 501, 627
 Tedrisatı İptidaiye Meclisi, 390
 Teftiş Heyeti, 68, 69
 Teklif Komisyonu, 549
 Telif ve Tercüme Heyeti, 69
 Telif ve Tercüme Nizamnamesi, 406
 Temin gazetesi, 496
 Temyiz Mahkemesi, 460
 Terakkii Maarif ve İttihadı Muallim
 Cemiyeti, 317
 Terbiye Mecmuası, 53, 54, 288, 360,
 361, 362, 363, 370, 371, 380, 598, 631
 Terbiye Ocağı dergisi, 338
 Tercümanı Hakikat, 29, 30, 48, 50, 155,
 157, 175, 183, 253, 391, 394, 401, 407,
 422, 459, 483, 535, 566, 613, 625
 Teselya, 348
 Tevfik Bey, 51, 58, 60, 68, 88, 91, 92,
 96, 97, 98, 115, 116, 118, 126, 208,
 209, 212, 214, 216, 221, 222, 233, 238,
 250, 253, 254, 291, 297, 350, 402, 421,
 534
 Tevfik Bıyıklıoğlu, 85, 157, 191
 Tevfik Fikret, 20, 27, 58, 148
 Tevfik Fikri Bey, 254
 Tevfik Hadi, 610
 Tevfik Kâmil, 361, 362
 Tevfik Paşa, 58, 60, 66, 67, 89, 216, 258,
 334, 422, 514, 517, 518
 Tevfik Sedat, 74
 Tevhidi Tedrisat Kanunu, 12, 376
 Tevhidiefkâr, 47, 102, 109, 150, 176,
 254, 255, 277, 282, 393, 411, 437, 596,
 601, 603
 Ticaret Mektebi İnâs Cemiyeti, 199
 Ticaret Okulu, 388, 600
 Ticaret ve Ziraat Nezareti, 59, 429
 Ticaret Yüksek Okulu, 81, 104, 145
 Timur, 337
 Timurtaş Müfrezesi, 574
 Tıbbiye, 18, 81, 125, 134, 303, 344,
 353, 562, 602
 Tıp Fakültesi, 20, 84, 91, 93, 94, 96,
 128, 199, 202, 343, 379, 503
 Tıp Mezunin Cemiyeti, 199
 Tokat, 7, 152, 158, 366, 474, 493, 546,
 549, 554
 Tokat Maarif Müdürlüğü, 548
 Tokat Muallime ve Muallimler Cemiyeti,
 328
 Tokat Mutasarrıflığı, 548
 Tolstoy, 302
 Topkapı Saray Müzesi, 378
 Tozkoparan Müfrezesi, 576
 Trabzon, 31, 39, 72, 122, 155, 189, 197,
 200, 316, 362, 366, 368, 369, 373, 408,
 418, 431, 472, 560, 562, 614, 615, 623,
 624, 625
 Trabzon Muallimler Cemiyeti, 7, 323
 Trabzon Muhafazai Hukuku Milliyet
 Cemiyeti, 190
 Trabzon Sultanisi, 377
 Trabzon Türk Ocağı, 355
 Trakya, 9, 23, 52, 73, 110, 149, 158,
 176, 191, 195, 336, 348, 349, 350, 351,
 394, 417, 502, 528, 542, 579, 580, 596,
 600, 616, 625, 626
 Trakya Paşaeli Müdafai Hukuku
 Osmaniyet Cemiyeti, 157
 Trakya Paşaeli gazetesi, 414
 Trikopis, 610
 Tufan Bey, 576
 Tunalı Hilmi, 369
 Turan, 30, 39, 415, 589
 Turan Mektebi, 415
 Turancılık, 30, 32

Türk, 7, 10, 12, 13, 18, 23, 25, 26, 30, 33, 36, 37, 38, 40, 41, 44, 45, 46, 56, 66, 69, 75, 79, 80, 82, 83, 85, 86, 90, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 106, 110, 117, 118, 129, 132, 141, 146, 148, 150, 152, 157, 159, 160, 162, 163, 164, 167, 168, 172, 182, 183, 189, 191, 192, 195, 196, 197, 199, 201, 202, 206, 207, 208, 209, 214, 215, 217, 218, 220, 222, 224, 225, 226, 227, 228, 241, 242, 243, 247, 252, 279, 280, 300, 301, 303, 304, 305, 307, 308, 309, 313, 316, 317, 319, 329, 336, 337, 338, 339, 340, 341, 342, 344, 346, 347, 348, 349, 351, 352, 353, 354, 355, 358, 359, 360, 362, 366, 367, 368, 370, 375, 376, 378, 380, 381, 382, 397, 408, 417, 418, 420, 423, 430, 432, 450, 454, 459, 467, 475, 521, 560, 575, 577, 579, 582, 586, 587, 591, 592, 595, 596, 597, 598, 601, 606, 609, 612, 613, 616, 618, 621, 625, 626, 627, 628, 629, 630, 633
Türk Bilgi Cemiyeti, 87
Türk Derneği, 357
Türk Dünyası gazetesi, 67, 147, 166, 171, 315, 379, 428
Türk Eğitim Derneği, 289
Türk İmparatorluğu, 343
Türk İslam Cemiyeti, 194
Türk Kadını dergisi, 165, 166, 212, 376
Türk Komünist Fırkası, 198
Türk Ocakları, 62
Türk ve Müslüman azınlıklar, 350
Türk ve Müslüman İstanbul, 600
Türk Yurdu, 74, 288, 357
Türkçe İstanbul gazetesi, 66, 89
Türkçülük, 30, 61, 74, 87
Türkistan, 41, 338

Türkiye, 6, 8, 11, 12, 13, 15, 17, 19, 22, 23, 25, 26, 27, 29, 30, 31, 32, 34, 37, 39, 40, 46, 47, 54, 55, 56, 57, 63, 70, 71, 73, 77, 79, 81, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 91, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 101, 103, 105, 107, 109, 111, 113, 115, 117, 119, 121, 122, 128, 130, 142, 155, 157, 160, 176, 179, 184, 185, 186, 187, 193, 194, 195, 199, 203, 204, 210, 223, 225, 226, 227, 230, 242, 256, 263, 264, 265, 268, 280, 282, 283, 284, 285, 289, 290, 291, 292, 293, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 310, 311, 312, 313, 315, 317, 318, 327, 330, 331, 332, 333, 338, 339, 340, 341, 348, 349, 350, 351, 352, 353, 356, 367, 368, 371, 374, 375, 391, 396, 401, 419, 420, 425, 432, 434, 435, 457, 459, 474, 475, 476, 478, 491, 493, 497, 502, 509, 517, 522, 530, 536, 538, 539, 560, 566, 570, 582, 583, 585, 588, 589, 590, 594, 596, 597, 598, 601, 614, 618, 619, 620, 621, 622, 626, 627, 628, 629, 630
Türkiye Büyük Millet Meclisi, 61, 106, 201, 257, 269, 270, 336, 357
Türkiye Büyük Millet Meclisi Hükümeti, 106
Türkiye Halk İştirakiyun Fırkası, 197
Türkiye İşçi ve Çiftçi Sosyalist Fırkası, 462
Türkiye Muallime ve Muallimler Birliği, 36, 255, 286
Türkiye Türkleri, 594
Türkiyeliler, 303
Türklük, 98, 101, 175, 325, 328
Türk-Rus dostluğu, 198

U - Ü

Uluğ İğdemir, 160, 196, 197, 432
Uluslararası Öğretmenler Derneği, 247
Umumi Maarif ve Terbiye Programı, 616
Umurlu, 579
Uranya, 356
Urfa Sultanisi, 73
Uzun Sokak, 323
Üçüncü Selim, 613
Üçüncü Tevfik Paşa Hükümeti, 58

Üniversite, 5, 6, 25, 32, 64, 86, 87, 88, 91, 92, 94, 95, 96, 97, 100, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 112, 130, 175, 281, 341, 353, 354, 380, 437, 530, 602, 605
Üsküdar Mitingi, 7, 343
Üsküdar Sultanisi, 343, 496
Üsküdar Vapur İskelesi, 84
Üsküp, 312, 340

V

Vacit, 104
Vahdet gazetesi, 143, 419
Vakit gazetesi, 22, 45, 59, 66, 88, 89,

126, 127, 134, 158, 162, 165, 166, 172, 173, 202, 213, 223, 232, 234, 238, 244, 245, 246, 249, 250, 253, 265, 299, 317,

329, 334, 345, 379, 390, 395, 404, 415,
416, 421, 424, 444, 447, 453, 457, 460,
461, 463, 465, 487, 502, 508, 514, 529,
533, 538
Vakıf Mektepleri Müfettişliği, 288
Vâlâ Nurettin, 35, 374, 580
Van, 555, 564
Varna, 312
Vasfi, 66, 317
Vasıf Bey, 70, 71, 159, 242, 289, 313,
599, 600, 605
Vasıf Çınar, 72, 375, 376
Vedide Baha Pars, 73
Vefa Sultanisi, 254, 273
Vefik, 503

Webb, 97
Weelington, 26

Yahşihan, 153, 579
Yarımburgaz Mağaraları, 146
Yasin Hatiboğlu (Akdağ), 194
Yatağan, 192
Yavuz Sultan Selim Türbesi, 337
Yeni Adana, 194, 319, 320, 322, 374,
378, 559, 625
Yeni Cami, 483
Yeni Dünya, 198, 224, 383
Yeni Fikir, 197, 370
Yeni Gazete, 91, 116, 119, 131, 134,
272, 344, 413, 420, 444, 446, 625
Yeni Hayat, 75, 272, 401, 507
Yeni Mecmua, 74
Yeni Mektep, 373
Yeni Nesil dergisi, 229, 372, 379, 380,
530, 535, 634
Yeni Şark, 29, 44, 49, 70, 95, 104, 133,
144, 148, 149, 151, 158, 162, 163, 174,
175, 176, 184, 193, 249, 252, 254, 255,
258, 259, 268, 269, 270, 275, 276, 282,
283, 324, 340, 354, 363, 376, 379, 386,
387, 388, 389, 390, 394, 398, 399, 405,
406, 419, 432, 435, 436, 437, 438, 439,
440, 441, 458, 459, 496, 497, 523, 524,
531, 532, 535, 537, 566, 569, 584, 586,
590, 599, 601, 604, 605, 606, 607, 608,
609, 611, 612, 613, 614, 625
Yeni Yozgat gazetesi, 50, 53
Yeni Ziya, 322
Yenigün, 37, 41, 51, 80, 90, 103, 110,
178, 241, 243, 274, 290, 292, 293, 294,

Vehbi, 217, 219, 289, 296, 305, 322,
359, 372, 552,
Vehbi Bey, 43, 48, 49, 62, 63, 84, 151,
152, 177, 292, 297, 312, 358, 360, 361,
362, 363, 386, 387, 400, 401, 406, 407,
539, 553, 555, 565, 566, 567, 568, 569,
596, 616, 620
Vehbi Efendi, 552
Veled Çelebi Efendi, 359
Veli, 200, 283, 359, 575
Veli Haşim, 576
Veysi Cemal, 253
Vilayati Şarkiyeye Müdafaai Hukuk
Cemiyeti, 187

W

Wilson, 25, 223, 342, 345, 352

Y

295, 296, 297, 298, 299, 305, 310, 318,
319, 322, 323, 328, 329, 355, 356, 358,
359, 360, 362, 365, 401, 406, 407, 408,
409, 431, 469, 476, 477, 478, 479, 480,
481, 482, 483, 484, 487, 488, 563, 565,
566, 569, 596, 605, 625
Yenihan, 366
Yeşil Cami, 604, 609
Yeşil Yuva, 51, 372, 373, 390, 391, 625,
635
Yeşilordu Cemiyeti, 198, 376, 587
Yetim Malları İdaresi, 509, 510
Yıldız dergisi, 373
Yirminci Asır, 66, 67, 169, 171, 283,
301, 311, 416, 456, 461, 625
Yozgat Lisesi, 108
Yugoslavya, 340, 588
Yunan, 9, 23, 34, 39, 55, 97, 143, 191,
193, 197, 224, 226, 227, 240, 243, 298,
308, 317, 333, 335, 348, 351, 378, 380,
381, 478, 533, 542, 560, 579, 583, 585,
586, 587, 588, 589, 590, 591, 592, 593,
594, 596, 600, 629
Yunanca, 223, 224
Yunanistan, 157, 159, 343, 346, 348,
585, 587, 588
Yunanlılar, 352, 360, 502, 579, 580,
582, 585, 588, 590, 591, 592, 596
Yusuf, 87, 89, 105, 106, 121, 194, 201,
202, 205, 235, 252, 356, 357, 358, 359,
360, 362, 363, 406, 528, 564, 602, 626
Yusuf Efendi, 199

Yusuf Kemal Tengirşek, 199
Yusuf Razi Bey, 96
Yusuf Ziya Paşa, 58, 60, 216
Yusufaki, 573
Yüksek Öğretim Genel Müdürlüğü, 66,
67

Yüksek Öğretmen Okulu, 124, 125, 129,
132, 134, 136, 142, 144, 145, 162, 202,
273, 276, 281, 282, 403, 505
Yükseköğretim Dairesi, 69

Z

Zafer Anıtı, 153, 181
Zafer dergisi, 323, 368
Zahide Hanım, 219, 233
Zaman gazetesi, 58, 59, 88, 96, 111,
118, 125, 128, 132, 210, 220, 222, 425,
442, 444, 449, 450
Zati Bey, 46
Zehra Salim Hanım, 276
Zeki Bey, 9
Zeki Bey (Mebus), 470, 472
Zeki Bey (Merzifon), 580, 581
Zeki Bey (Muallimler Cemiyeti
kurucusu), 273
Zeki Bey (Tarih Öğretmeni), 261
Zeki (Üngör)252
Zekiye Hanım, 179
Zeliha, 281, 515, 580
Zeliha Hanım, 281

Zeynelabidin, 333
Zihni, 377
Zile, 9, 548, 563
Ziraat Genel Müdürlüğü, 93
Ziraat Mektebi, 55, 81, 93, 145, 254,
356, 433, 590
Ziraat Yüksek Mektebi, 92
Ziya Bey, 66, 74, 145, 146, 406, 528,
564, 584
Ziya Efendi, 71, 266
Ziya Gökalp, 74, 75, 87, 90, 91, 105,
106, 202, 356, 358, 359, 377, 407, 536
Ziya Gürel, 52, 53, 630
Ziya Hurşit Bey, 200, 201
Ziyaeddin Bey, 201
Zonguldak, 35, 381
Zühtü Bey, 153, 216
Zühtü Paşa Mektebi, 534

KİTABIN YAZARI HAKKINDA

ZEKİ SARIHAN, 1944 Fatsa doğumludur. Samsun Akpınar İlköğretmen Okulu'nu (1964), Gazi Eğitim Enstitüsü Türkçe Bölümünü (1970) bitirdi. "Kurtuluş Savaşı Başlarında İstanbul ile Anadolu Arasında İktidar Kavgası" teziyle Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Kamu Yönetimi Lisans Üstü Uzmanlık Programı'nı bitirdi. Türkiye'nin çeşitli yerlerinde ilkokul ve ortaokul öğretmenliği yaptı. Öğretmen Dünyası dergisinde kuruculuk, sahiplik, yazışları müdürlüğü, genel yayın yönetmenliği görevlerinde bulundu (1980-2011) 1993'te emekli oldu. Evli ve iki çocuklu olup Ankara'da oturmaktadır.

Yakın ve yerel tarih, eğitim, deneme, anı türlerinden 25 kadar yayımlanmış kitabı bulunan Sarıhan, Kurtuluş Savaşı ile ilgili birçok konferanslar verdi, yazılar yazdı, bazı radyo ve televizyon kanallarında programlar yaptı. Kurtuluş Savaşı Günlüğü kitabı 1993'te Afet İnan Tarih Araştırmaları Ödülü'ne, Kurtuluş Savaşı Kadınları da 2006 Yunus Nadi Sosyal Bilimler ödülüne değer görüldü.

Tarihle ilgili çalışmaları şunlardır:

1. Kurtuluş Savaşı Günlüğü, 4. Cilt
2. Kurtuluş Savaşı Kadınları
3. Kurtuluş Savaşı Gençliği
4. Kurtuluş Savaşı'nda İkili İktidar
5. Kurtuluş Savaşı'nda Türk-Afgan İlişkileri
6. Kurtuluş Savaşı Öyküleri 1, 2, 3, 4, 5. Kitaplar
7. Vatan Türküsü-İstiklal Marşı Tarihi ve Anlamı
8. Mehmet Akif
9. Çerkez Ethem'in İhaneti
10. 1921 Maarif Kongresi
11. Çocuk ve Vatan (Beyceli Köyünde Son 100 Yıllık Değişim)
12. Bir Ömür Böyle Geçti (Türkiye'de İlk Köy Yürüyüşü)
13. Ali Hafızoğlu Kitabı